

המוסד לביטוח לאומי

מעלה המחקר והתכנון

**מפעלים מיוחדים
לתעסוקה למרותקים לביתם**

**"תכנית ברכה" בקרית טבעון
"בית מלאכה נייד" בחיפה**

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר וחתכנון

מפעלים מיוחדים לתעסוקה
למרותקים לביתם

"תכנית ברכה" בקרית טבעון
"בית מלאכה נייד" בחיפה

מאת:

הנק הבסי בלהח ז'יסלין

מכון אלה

ירושלים, סיון תשנ"ד, מאי 1994

תקציר

המחלקה למפעלים מיוחדים של הביטוח הלאומי אישרה ב-1992 מימון שני פרויקטים לתעסוקה ביתית במלאכת יד עבור קשישים ונכים המרותקים לביתם. הפרוייקט האחד "תכנית ברכה" הוצע על ידי האגודה למען הקשיש בשיתוף לשכת הרווחה - טבעון וכלל בתוכו כ-55 קשישים ונכים תושבי טבעון. הפרוייקט השני - "בית מלאכה נייד" הוצע על ידי המרכז הקהילתי "ליאו - בק" בשיתוף עם לשכת רווחה "ש"י עגנון" - חיפה וכלל בתוכו כ-55 קשישים תושבי השכונות "שפרינצק" ו"מחנה דוד" בחיפה.

שני הפרוייקטים אמורים לספק תעסוקה לאנשים מרותקים לביתם וליצור קשר בינם לבין הקהילה. בשני הפרוייקטים התעסוקה מבוססת על מלאכת יד. הפרוייקטים נבדלים אחד מהשני בכמה היבטים בסיסיים: א. מסגרת ההפעלה - האגודה למען הקשיש ומרכז קהילתי; ב. אוכלוסיית היעד קשישים בחיפה וקשישים ונכים נפשיים ופיזיים בטבעון; ג. סוג כוח האדם בצוות - מדריכות למלאכה ומתנדבים בטבעון, מרפאה בעיסוק ועובדת סוציאלית בחיפה; ד. מפגשים חברתיים שמאורגנים בחיפה.

דו"ח הערכה זה מתייחס לתקופת ההקמה וההרצה הנסיונית של שני הפרוייקטים מאפריל 1993 עד מרץ 1994. ההערכה מתייחסת במקביל לכל פרויקט ומשווה את הנסיון של שניהם.

שני הפרוייקטים התבססו על ביקורים שבועיים, בזמן הביקור ניתנה הדרכה במלאכת יד וניתן חומר גלם על מנת שהמשתתף יוכל לבצע עבודות בזמנו החופשי משך השבוע, עד לביקור הבא. בטבעון הביקורים נעשו על ידי מדריכות למלאכה ובחיפה לסרוגין על ידי מרפא בעיסוק ועובדת סוציאלית.

שני הפרוייקטים גם יחד הצליחו להפעיל את מערכת ההדרכה והתעסוקה כפי שתוכנן. המשתתפים אכן עבדו על עבודות אלה משך השבוע באינטנסיביות שהשתנתה מאדם לאדם. המוצרים שנעשו על ידי המשתתפים שימשו למתנות לבני משפחה והן נמכרו בבזארים. המשתתפים דיווחו על שיפור משך השנה ביכולתם לבצע עבודות. היתה שביעות רצון גבוהה בקרב המשתתפים מהפרוייקט בכלל, מהקשר עם העובדים ומעצם התעסוקה.

היה שוני בין שני הפרוייקטים בדרך הניהול, בנוסף על ההבדלים המתוכננים. הנסיון בשני הפרוייקטים והאפשרות להשוות ביניהם העשירו את בסיס הנתונים ותרמו להסקת מסקנות והמלצות שיכולות לסייע למי שירצה להפעיל תוכנית דומה בעתיד. מסקנות והמלצות אלה מובאים בפרק האחרון של דו"ח זה.

הקדמה

קשישים ונכים מרותקים לבית הינם הלקוחות "השקטים" של שרותי הרווחה. הם תלויים במידה רבה בשרותים כדי לקיים רמת חיים מינימלית אך הם מוגבלים ביותר ביכולתם לדרוש את הנחוץ להם. לכן אין זה פלא שלא רק שלא חלו התפתחויות בתחום זה אלא חלה אפילו נסיגה מסויימת במהלך השנים.

מסיבות אלה, נענה המוסד לביטוח לאומי בחיוב ל-2 הבקשות שהתקבלו במקביל ממרכז חינוך ליאו בק בחיפה והמועצה המקומית בקרית טבעון, לקבלת תמיכה בפיתוח שרותים קהילתיים עבור אוכלוסיית המרותקים לביתם. תקוותנו היתה שעל ידי ביצוע שני פרויקטים אלה, כאשר לכל אחד מתכונת שונה בהתאם לאפייני המקום, נוכל לתת תנופה וחיזוק לעבודה שנעשית עם אוכלוסייה נזקקת זו.

בנובמבר 1992, אושרו הפרוייקטים כמפעל מיוחד של אגף זקנה ושירים במוסד ביטוח לאומי בראשות של מר בן ציון ליפשיץ. הם פעלו במתכונת נסיונית לתקופה של שנה, במימון הקרן למפעלים מיוחדים אשר גם מימנה את הליווי המחקרי המוצג כאן.

הפרוייקט לווה ע"י צוות הגוי משותף אשר בדק ושקל כל התפתחות בשטח במסירות רבה. ברצוני להודות לחברי צוות ההגוי:

חבייאר סימונוביץ	- מנהל, המרכז הקהילתי - ליאו בק - חיפה
אורלי אביטל	- עו"ס, המרכז הקהילתי - ליאו בק - חיפה
תמרה קסבס	- מרפאה בעיסוק במרכז הקהילתי - ליאו בק - חיפה
שרית שוורץ	- מרפאה בעיסוק (עד 1/93) המרכז הקהילתי - ליאו בק - חיפה
שרה פרידמן	- ראש צוות קשישים - לשכת רווחה מערב חיפה
כרמלה משה	- עו"ס קשישים - לשכת רווחה מערב חיפה
אילן דוד	- מנהל לשכת רווחה - מערב חיפה
רבקה גרפינקל	- עו"ס - מחלקה לשח' - קרית טבעון
ברכה הירש	- מרכזת פרוייקט "ברכה" - קרית טבעון
הנץ הבסי	- חוקר, מכון אלה
בלהה ז'יסלין	- עוזרת לחוקר, מכון אלה
כרמלה קורש-אבלגון	- רכזת מפעלים מיוחדים, המוסד לביטוח לאומי

תודתי למח' למפעלים מיוחדים בניהולה של הגב' נעמי פינטון, אשר השקיעה רבות בהוצאת מפעלים אלה, וכן ליוזמים ולעובדים המסורים ממרכז חינוך ליאו בק ומהמועצה המקומית קרית טבעון ששקדו ללא לאות על ניהול הפרוייקטים בשטח. תודה מיוחדת לד"ר הנק הבסי ממכון אלה עבור שותפות מחקרית נעימה, תומכת ותורמת המתבטאת בדו"ח זה.

אני מקווה שבעקבות המאמץ המשותף של השנה האחרונה שרותי הרווחה גם בחיפה וגם בקרית טבעון קבלו חיזוק, הכוונה והתנופה קדימה בפיתוח שרותיהם למען המרותקים בבית, ובשהם יהוו מקור השראה לנותני שרותי רווחה דומים ביתר חלקי הארץ.

שלמה כהן

סמנכ"ל מחקר ותכנון

תוכן העניינים

עמוד

1	א. מבוא
3	ב. ממצאים - "תוכנית ברכה", קרית טבעון
17	ג. ממצאים - "בית מלאכה נייד", חיפה
29	ד. מסקנות והמלצות
37	נספח א' - תיאור המשתתפים בקרית טבעון
39	נספח א' - תיאור המשתתפים בחיפה

א. מבוא

ב-1992 המחלקה למפעלים מיוחדים של המוסד לביטוח לאומי אישרה מימון לשני פרויקטים לתעסוקה ביתית עבור קשישים ונכים מרותקים לביתם. שני הפרוייקטים - האחד בקרית טבעון והשני בחיפה שונים זה מזה במרכיבים בסיסיים כגון אוכלוסיית יעד, גישה מקצועית ומסגרת מפעילה. אך אם זאת - דומים מאד בעצם הבעיה בה הם מטפלים ובדרך הטיפול בה. דמיון זה מאפשר את הקשר בין שני הפרוייקטים וליווים בתכנית הערכה אחת.

שני הפרוייקטים, "תכנית ברכה" בטבעון ו"בית מלאכה" נייד בחיפה אמורים לספק תעסוקה לאנשים מרותקים לביתם וליצור קשר בינם לבין הקהילה. בשני הפרוייקטים התעסוקה מבוססת על מלאכת יד. הפרוייקטים נבדלים אחד מהשני בכמה היבטים בסיסיים: א. מסגרת המפעילה - האגודה למען הקשיש בשיתוף עם המחלקה לשרותים חברתיים של המועצה המקומית בקרית טבעון והמרכז הקהילתי "ליאו בק", בשיתוף עם לשכת מערב של האגף לשרותים חברתיים של עיריית חיפה; ב. אוכלוסיית היעד - קשישים בחיפה וקשישים ונכים נפשיים ופיזיים בטבעון; ג. סוג כוח האדם בצוות מדריכות למלאכה ומתנדבים בטבעון, מרפאה בעיסוק ועובדת סוציאלית בחיפה; ד. מפגשים חברתיים שמאורגנים בחיפה.

דו"ח הערכה זה מתייחס לתקופת ההקמה וההרצה הנסיונית של שני הפרוייקטים מאפריל 1993 עד מרץ 1994. ההערכה מתייחסת במקביל לכל פרויקט ומשווה את הנסיון של שניהם. על מנת להסיק מסקנות ולהפיק לקחים שניתן ליישם על ידי אחרים שירצו להפעיל תוכניות דומות בעתיד.

מטרות ההערכה

- א. תיעוד תהליך ההקמה וההפעלה של הפרוייקטים.
- ב. בחינה של מידת השגת המטרות המוצהרות של הפרוייקטים, כולל שביעות רצון של הלקוחות.
- ג. איתור ובחינה של תוצאות נלוות - צפויות ובלתי צפויות.
- ד. למידה מתהליך ההקמה וההפעלה של הפרוייקטים ודרכי התמודדות עם קשיים.
- ה. הפקת מסקנות והמלצות לגבי דרכי המשך לפיתוח הפרוייקטים במסגרות הקיימות ובמסגרות אחרות.

איסוף נתונים

- נתונים על הפעילות בפרוייקטים נאספו משך השנה בדרכים הבאות:
1. שאלונים - נבחר באופן אקראי מדגם של 25 משתתפים בכל פרויקט (כ- 50% מכלל המשתתפים).
- במהלך השנה חלק ממשתתפים אלה נשרו, כך שבמרץ 1994 נשארו במדגם 16 אנשים בטבעון ו- 20 אנשים בחיפה. למדגם זה הועברו השאלונים הבאים:

- א. הערכה עצמית של צרכי המשתתף (אפריל - מאי 1993).
- ב. הערכת צרכי המשתתף על ידי העובדת הסוציאלית (אפריל - מאי 1993).
- ג. שביעות רצון המשתתף (הופץ פעמיים - בנובמבר - דצמבר 1993 ובמרץ - אפריל 1994).

מילוי שאלוני המשתתפים נעשה על ידי צוות המחקר, דבר שנתן פתרון לקשיים של יכולת פיזית של המשתתף והבנת התוכן. דרך זו איפשרה גם איסוף מידע על ידי צוות המחקר באמצעות תקשורת מילולית ולא מילולית מעבר למילוי השאלון.

2. במשך שנת הפרוייקט לווו המדריכות ואנשי הצוות בעבודתם השוטפת בדרכים שונות:
- * ביקורים בבתי המשתתפים - פעם בחודש נעשו כ- 8 בקורי בית אצל משתתפים בחיפה ובטבעון הן מהמדגם והן מחוץ למדגם, כ- 70% ממשתתפי הפרוייקטים.
 - בביקורי הבית נצפה המשתתף, המדריך, שיתוף הפעולה ביניהם, חילופי הדברים, הגלויים והסמויים.
 - * תצפיות בישיבות צוות ובארועים.
 - * ראיון אנשי הצוות - בתחילת העבודה, באמצעה ובסופה ראיינו אנשי הצוות בראיון מובנה למחצה כלומר שאלות ספציפיות מוגדרות ובנוסף חוות דעת כללית מצד המראיין עם הכוונה מסוימת מצד המראיין. כל איש צוות ציין את ה"אני מאמין" שלו לגבי הפרוייקט וחשיבותו לגבי המשתתף.
 - כל איש צוות נשאל על צורת העבודה, תכיפות הביקורים, המבנה שלהם, ההכנה להם.
 - * בדיקת מסמכים ורישומים של הפרוייקטים.
 - * השתתפות בישיבות ועדת ההיגוי (משותפת לשני הפרוייקטים).

ב. ממצאים - "תוכנית ברכה", קרית טבעון

1. מטרות

בהצעת הפרוייקט המקורית שהוגשה בשנת 1992 על ידי המחלקה לשרותים חברתיים בקרית טבעון הוגדרו ארבע מטרות:

1. מתן תעסוקה מהנה ויצרתית למוגבלים.
 2. אפשרות ליצירת קשר עם הקהילה באמצעות המדריכה.
 3. פתרון לקשיי הניידות של המוגבלים פיזית ונפשית.
 4. העלאת הדימוי העצמי של המשתתפים בתכנית על ידי מכירת עבודותיהם לקהל הרחב ותרומתם לקידום פעולות רווחה בישוב.
- בפועל נעשתה עבודה להשגת כל המטרות הנ"ל, פרט לסעיף 3. דיון במידת השגת מטרות אלה מובא בסוף פרק זה (עמ' 12).

2. אוכלוסיית יעד

הצעת הפרוייקט הגדירה את אוכלוסיית היעד כזו שסובלת מהבעיות הבאות:
ריתוק לבית בגלל מיגבלות פיזיות או נפשיות הנובעות מזיקנה ו/או מחלה אשר גורם ל:
-בדידות.

-חוסר מעש, שיעמום.

-פגיעה בדימוי העצמי.

משך תהליך הרצת הפרוייקט בשנת 1993 - 1994 נשארה הגדרת אוכלוסיית היעד כשהיתה, כאשר המוגבלות נבחנת על ידי קבלת קצבת סיעוד או לחילופין עזרה ביתית מטעם המחלקה לשרותים חברתיים.

3. גיוס משתתפים

מועמדים לפרוייקט אותרו על ידי עובדים סוציאליים של המחלקה לשרותים חברתיים והנושא רוכז ע"י עו"ס קהילתית לפי הקריטריונים הבאים:

-קשישים המרותקים לביתם. בקבוצה זו נכללו אלו שמרותקים עקב: מצב פיזי/בריאותי כרוני, מצב פיזי/בריאותי זמני, כגון אדם אחרי שבץ, מצב נפשי/חברתי קשה, כגון דכאון אחר מות בן זוג.

-נכים שאינם קשישים, המרותקים לביתם.

-חולי נפש שאינם משתלבים בפעילות קהילתית ונמצאים בביתם משך כל היום.

נערכו ביקורי בית על ידי עובדת סוציאלית ומרכזת הפרוייקט אצל כל המועמדים. בשלב הראשון אותרו 55 משתתפים פוטנציאליים שמתוכם 40 נמצאו מתאימים ומעוניינים להשתתף. במקביל להתחלת הפעילות עם ה-40 הנ"ל, נמשכה פעולת הגיוס באותה מתכונת, עד שגויסו 55 משתתפים (בהתאם להצעת הפרוייקט כפי שאושרה).

למעשה הגיוס היה תהליך מתמשך מאחר וכל הזמן היתה נשירה בגלל שינויים במצב הבריאות של המשתתפים ו/או רצונם להשתתף. כשהתפנה מקום בפרוייקט - הרכזת פנתה לעובדות הסוציאליות במחלקה לשרותים חברתיים. עובדת הסוציאלית ערכה ביקור בית אצל קשיש או נכה שענה על הקריטריונים והציעה את הפרוייקט, אם היתה הענות היא חזרה בלווית המדריכה למלאכת יד וכך התחילה העבודה. נראה שלא למנט ה"כימיה" היתה משמעות רבה בהצלחה או כשלון של הגיוס.

לכאורה היתה "רשימת המתנה" בידי העובדת הסוציאלית אך מאחר ומדובר בקשישים ונכים היה צורך לבדוק את הרשימה כל פעם מחדש, היות וחלים שינויים פיזיים מהירים אצל אוכלוסיה זו. הפרוייקט תוכנן ותוקצב בשנה הראשונה לקלוט 55 משתתפים, 15 נכים ו-40 קשישים. הפרוייקט החל הלכה למעשה עם 9 נכים ומשך השנה נשרו 2 נכים, מאחר ונקלטו במסגרת יומית מסודרת. עוד נכה שסודרה במהלך השנה במרכז יום לקשיש - הוצאה מן הפרוייקט. במהלך הפרוייקט נוצרה אצל הנכים מגמה של העדפת מרכז יום לאחר שהתנסו בפרוייקט התנסות חיובית ומצבם הפיזי איפשר יציאה מהבית למרכז יום. לא נקלטו עוד נכים לפרוייקט משך השנה וביתר המקומות בפרוייקט נקלטו קשישים.

4. איפיונים בולטים של אוכלוסיית הפרוייקט בטבעון:¹

רוב המשתתפים היו זקנים מאד - יותר ממחציתם מעל גיל 75 ואף ארבעה מעל גיל 90. נשים היוו את הרוב (84%) לעומת מיעוט ניכר של גברים (16%). הקשישים עצמם מיעוט מאד לצאת מהבית והיו אף כאלה שלא יצאו כלל בשנים האחרונות מהבית. רוב הקשישים דיווחו על יכולת פיזית לא טובה (בריאות וניידות). כמחצית דיווחו על יכולת ניידות נמוכה עד נמוכה מאד. לכל הקשישים ללא יוצא מהכלל, היה קשר כלשהו עם אנשים אחרים - בני משפחה או מטפלות. לגבי תאור הבעיה המרכזית ממנה סובל הקשיש - כמחצית דיווחו על בעיות בריאות וניידות, כשליש דיווח על בדידות חברתית. מיעוט דיווח על בעיות כלכלה או על

¹ תיאור מפורט על פי המדגם מובא בנספח א'

בעיות שיעמום וחוסר תעסוקה כבעייה מרכזית.
מעניין לציין שלמרות ש- 68% מהמידגם דיווחו שאינם זקוקים לעזרה לפעולות יומיומיות, כל המשתתפים בפרוייקט קבלו טיפול ביתי באמצעות חוק סיעוד (70%), קצבת נכות (18%) או עזרה ביתית מטעם המחלקה לשרותים חברתיים (12%).
לרוב הקשישים אין תחביבים ואין קשר עם ארגונים אחרים.
הציפיות מהפרוייקט של המשתתפים הדגישו את ההיבט החברתי מעבר להיבט של תעסוקה ובילוי שעות הפנאי.

5. נשירה

במשך השנה נשרו 22 קשישים ונכים מהפרוייקט. 10 מאלה פרשו עקב הידרדרות במצב הבריאות או פטירה. שאר הפורשים (12) עשו זאת מחוסר ענין בפרוייקט או מחוסר שביעות רצון. לגבי חלק מאלה, הצוות החליט על הפסקת מעורבות בפרוייקט, עקב חוסר שיתוף פעולה. מתשעת הנכים שנקלטו בפרוייקט פרשו שניים עקב קליטתם במסגרות יום.

לא נערך מעקב ממוסד אחר מצבו של הקשיש או הנכה המשתתף בפרוייקט. ירידה דרסטית במצב בריאותו של המשתתף הכתיבה פרישה. אולם התאוששות, שיפור במצב נפשי ופיזי - לא הביאה לבחינה מחודשת של השתתפות האדם בפרוייקט.

6. תאור השרות

6.1. כח - אדם

* מרכזת התוכנית: מדריכה למלאכה - 25% משרה, גם רכזת קרן סא"בי ב 50% משרה - דבר שתרם לשיתוף פעולה בין המסגרות).

* עובדת סוציאלית קהילתית: 25% משרה.

* מדריכות למלאכה:

4 מדריכות בשכר טפלו ב-55 קשישים ונכים. כולן בוגרות תיכון עם הכשרה ספציפית בתחום אמנות ומלאכת יד ולכולן נסיון בעבודה עם קשישים במסגרת בית אבות או מועדון קשישים.

שלוש מהמדריכות עבדו במשך כל השנה והאחרונה החליפה מדריכה שפרשה באוגוסט 1993.

2 קשישים מתנדבים. בתחילת הפרוייקט החלו לעבוד 5 מתנדבים ומיד נשרו 3. בטבעון תכננו להפעיל חלק גדול של הפרוייקט באמצעות מתנדבים. תכנון זה נבע מהצלחה רבה בהפעלת מתנדבים במועדון תעסוקה לקשיש ובמרכז יום לקשיש, אולם בפרוייקט זה הנסיון לא הוכח כמוצלח. יש מקום לבדיקה מעמיקה יותר של הפעלת מתנדבים במסגרת כזו לאור הצלחה בהפעלת מתנדבים קשישים בתוכניות אחרות.

2 מטפלות בית הנמצאות בבית הקשיש במסגרת חוק סיעוד ובתוך שעות העבודה עסקו שעה בשבוע במלאכת יד. העיסוק במלאכת יד נעשה מבחינתן בהתנדבות ומרצון, כאשר הפרוייקט סיפק להן הדרכה וחומרים.

6.2 מתכונת השרות

ביקורי בית: השרות נבנה על ביקורי בית של המדריכות אצל המשתתפים. הביקורים התקיימו בימים ובשעות קבועים לכל משתתף פעם בשבוע. בתחילת הפרוייקט הביקורים נערכו 60 דקות ובפברואר 1994 קוצרו ל- 45 דקות על מנת לאפשר זמן למדריכה לגימור מוצרים.

תכני הביקורים: ביקורי הבית היו בעיקר משימתיים במהותם. עם התחלת עבודה חדשה המדריכה הביאה חומרי גלם, הסבירה, הדגימה וסייעה למשתתף בביצוע העבודה. בסיום הביקור המדריכה השאירה חומר גלם איתו המשתתף יוכל להמשיך לעבוד משך השבוע. בביקורים נוספים המדריכה בדקה את העבודה שנעשתה משך השבוע, הציעה תיקונים ושיפורים בהתאם לצורך, הביאה עוד חומר ולימדה עוד שלב בעבודה. בסיום העבודה המדריכה עשתה את הגימור, בנוכחות המשתתף או לאחר מכן. לעתים המדריכות ניצלו את הזמן בביקור לעבוד על גימור מוצר אחר של אותו משתתף או של משתתף אחר.

במקביל לתהליך העבודה במלאכת יד, נוצר קשר אישי בין המשתתף לבין המדריכה. זה התבטא בשיחות ביניהם תוך כדי העבודה, ואף היו מקרים בהם עיקר הביקור הוקדש לשיחה. אחת המדריכות בכוונה שמה דגש על הקשר האישי. לאחר הדגמה והדרכת העבודה, הקדישה את הביקור לשיחה, לא לעבודה. לא היה שוני ברור בתחום המוצרים בין המשתתפים שלה ושל המדריכות האחרות.

6.3 עבודות שבוצעו

6.3.1 סוגי עבודות

1. עבודות רשת גדולה, בינונית וקטנה - שטיחים, תמונות, מתקני נייר טאולט, מתקני משקפיים, קופסאות בגדלים שונים ולמטרות שונות ותיקים. יש עבודות רשת בצמר ויש בפוליקון.
2. אריגה בנול - שטיחים.
3. קליעה - סלים ושטיחים.
4. סריגה - סוודרים, אפודות וגרביים.
5. גובלן - תמונות.
6. רקמה - תמונות.
7. טלאים - שמיכות.
8. גלגול חוטי פוליקון.
9. גילוף עץ - (שני נכים צעירים במחצית הראשונה של הפרוייקט).

עבודת רשת היתה העבודה הבסיסית שכל משתתף עבד בה במידה זו או אחרת. עבודה בחומר זה איפשרה התאמה לרמות שונות של יכולות של המשתתפים ועשיית מיגוון של מוצרים. העבודה הפשוטה ביותר היתה גילגול צמר פוליון וקצת מעל זה בדרגת קושי, היתה אריגה בסיסית ברשת גדולה עם צמר פוליון. העבודות שדרשו רמת יכולת גבוהה ביותר כללו עבודת טלאים, אריגה בגול, רקמה ועשיית גובלנים וסריגה.

יכולת המשתתף נקבעה על ידי שני מרכיבים: האחד, מצב פיזי כגון ראייה, קורדינציה, שליטה בידיים ובאצבעות ועירנות והשני, נסיונו ועניינו במלאכת יד. לחלק מהמשתתפים היה נסיון ואף מיומנות במלאכות - יד, דבר שסייע מאד בהשתתפותם בפרוייקט.

6.3.2 התאמת עבודות למשתתף: התאמת העבודה למשתתף נעשתה על ידי איבחון של המדריכה לגבי יכולתו של כל משתתף. ההתאמה התבטאה בדרגת הקושי של העבודה וקצב הביצוע. לא נקבעה תוכנית עבודה סטנדרטית, אולם מיגוון האפשרויות של מלאכות היה מוגבל למדי - בין אם על ידי היכולות של המשתתפים ובין אם על ידי הציוד והחומרים הזמינים לפרוייקט -מלאכות יד שאינן דורשות ציוד מתוחכם.

המדריכות חיפשו דרכים לגוון את העבודה, במוצרים וחומרים וגם בטכניקות, על מנת לשמר את העניין של המשתתפים. מתוך כך היה נסיון למצות את היכולת האישית של כל אחד מהמשתתפים, גם כאשר המשתתף עצמו המעיט בהערכה עצמית לגבי יכולתו. לעתים המדריכה נתנה עבודה שנראתה למשתתף מעבר ליכולות, אולם בעידודה הוא גילה שאכן הוא מסוגל לבצעה. יחד עם זה, בנובמבר 1993 26% מהמדגם ענו שהם מסוגלים לעבודות קשות יותר ו- 42% ענו שהם מסוגלים לעשות עבודות מעניינות יותר. במרץ 1994 אחוזים אלו עלו ל-50%-80% בהתאמה. חלה עלייה ברמת תחושת המיומנות והיכולת אצל המשתתפים, כפי שנראה בהמשך, תשובות אלו אינן משקפות חוסר שביעות רצון מהקושי או העניין בעבודות.

6.3.3 כמות התעסוקה: השאיפה של מפעילי הפרוייקט היתה לתת עבודות שהמשתתפים יוכלו להמשיך לעבוד עליהן בלי המדריכה, וכמות חומר גלם שתאפשר עבודה של כמה שעות ביום. המשתתפים במדגם נשאלו כמה ימים בשבוע הם עוסקים במלאכת יד:

כל יום - 68% (11 משיבים).

5 ימים - 13% (2)

3 ימים - 6% (1)

פחות מיום - 13% (2)

שעות תעסוקה

מספר השעות ביום בו המשתתף עובד על מלאכת יד (דיווח עצמי).

6 שעות- 6% (משיב 1)

4 שעות- 6% (1)

3 שעות- 44% (7)

2 שעות- 30% (5)

שעה- 13% (2)

כלומר הרוב הגדול עובד בין שעה ל- שלוש שעות ביום, כמעט כל יום. העבודה במלאכת יד השתלבה בסדר היום הקבוע של המשתתפים.

ניתן לבחון את כמות התעסוקה על ידי מספר העבודות שכל משתתף עשה. המספרים להלן מתייחסים לכלל המשתתפים בטבעון, (נכון לאפריל 1994):

<u>מספר העבודות</u>	<u>אחוז המשתתפים</u>
3-5	12% (6) מהמשיבים
6-9	22% (11)
10-13	12% (6)
14-20	31% (16)
21-30	10% (5)
31-40	5% (3)
41-75	8% (14)
	100% (61)

6.4 הכנת חומר גלם וגימור מוצרים: חומרי הגלם הוכנו מראש על ידי רכזת הפרוייקט, בהתאם להזמנות המדריכות. התברר שהטיפול בהזמנת חומרי גלם לפרוייקט וההכנה לעבודות עבור כל משתתף, הינו מרכיב עבודה שדורש הקצאת זמן משמעותית שלא תוכננה מראש. על מנת לפתור בעיה זו, הכנת חומרי הגלם נעשתה במרוכז על ידי הרכזת על חשבון הזמן שהיה מיועד להדרכת המדריכות.

גימור המוצרים דרש מיזמנות ויכולת ביצוע מעבר לאלה של המשתתפים, כך שזה נעשה על ידי המדריכות או מתנדבות. זמן לגימור לא תוכנן מראש. כתוצאה, משך ביקורי הבית קוצר ל- 45 דקות והזמן הנותר הוקדש לגימור. בנוסף אושרה לכל מדריכה שעה שבועית נוספת לצורך הגימור.

6.5 שימוש במוצרים מוגמרים: נקבעה מדיניות בתחילת הפרוייקט שהמשתתף תורם כל עבודה שניה לפרוייקט. עבודות אלו נמכרו במסגרת בזארים ומבצעי מכירה שנערכו ע"י מועדון התעסוקה לקשישים. הכנסות המכירה נוצלו לרכישת חומר גלם לפרוייקט. למשתתף ניתנה האפשרות לרכוש את המוצר בעצמו במחיר נמוך (10-20 ש"ח) במקום למסור אותו. רבים מהמשתתפים אכן קנו את המוצרים בשביל מתנות לבני משפחה או חברים, דבר שהביא לפרוייקט הכנסה של 120 - 150 ש"ח בחודש. סדור זה לא עורר התנגדות מצד המשתתפים, פרט למקרים בודדים. היו משתתפים שתרמו גם את העבודות שלהם לפרוייקט. נראה שאלה שרכשו את המוצרים היו מבין אוכלוסית המעמד הבינוני ומעלה.

6.6 פעילות חברתית נלווית: בטבעון לא תוכננה פעילות חברתית נלווית. למרות זאת, המשתתפים הוזמנו לארועי יום הקשיש שנערכו במרכז יום לקשיש וחלקם הגיעו בסיוע עובדי הפרוייקט ומרכז היום. כ- 40 קשישים מהפרוייקט השתתפו בפעילות במרכז היום, לחלקם היתה זו היכרות ראשונה עם מרכז היום והיתה התלהבות רבה.

6.7 קשר עם המדריכה: במהלך השנה נוצרו קשרים טובים וחזקים עם המדריכות, דבר שבא ליד ביטוי בשאלוני שביעות רצון, ראיונות ותצפיות. לחלק מהמשתתפים הקשר עם המדריכה היה חשוב יותר מאשר התעסוקה, שהיוותה עבורם תירוץ לביקור הבית. בכניסה לבית הקשיש של גורם מבחוח צפויה בהחלט בעיתיות מסויימת. לעתים קרובות הקשיש, עקב היותו מוגבל, מצפה לעזרה מכל גורם שהוא ואין הוא מבחין בתפקידים השונים של הנכנסים. לכן מוטלת על בעל התפקיד החובה להבהיר לקשיש מהו תפקידו ולעמוד בכך. המדריכות בהחלט הצליחו להבהיר לקשיש מהו תפקידן ובמה הן יכולות לעזור ובמה לא. הן הקשיש והן המדריכה הגדירו את התפקיד וגבולותיו ועמדו בכך לרצון שביעות שני הצדדים. בשאלון במרץ 1994, כל המשיבים ענו שהקשר עם המדריכה הוא טוב מאוד (81%) או טוב (19%) ושהם מרוצים במידה רבה מאד (63%) או במידה רבה (37%) מקשר זה. כאן יש ביטוי חד משמעי לשביעות רצונם של המשתתפים. ראוי להזכיר שהציפיה השכיחה ביותר של המשתתפים מהפרוייקט היתה לקשר חברתי.

7. ניהול הפרוייקט

7.1 הגדרת תפקידים: (תאור כפי שבוצע בפועל)

א. רכזת הפרוייקט:

- הזמנת חומרי גלם.

- הכנת חומר גלם לעבודות.

- שותפות בגיוס משתתפים.
- ריכוז ובקרת עבודת המדריכות.
- ריכוז ישיבות צוות.
- טפול במכירת מוצרים, ריכוז בזארים.

ב. עובדת קהילתית:

- מקשרת בין הפרוייקט לבין המחלקה לשרותים חברתיים בכלל ובמיוחד בגיוס משתתפים.
- הדרכה לרכזת הפרוייקט, פרט לנושאי מלאכת י'ד.
- נהול ישיבות צוות.
- סמכות מקצועית (סוציאלית) ופתרון בעיות אד הוק.
- גיוס תקציבים לפרוייקט.

ג. מדריכה למלאכת י'ד:

- עבודה ישירה עם המשתתפים, כולל:
- איבחון יכולת עבודה של המשתתף.
- התאמת עבודה למשתתף.
- הדרכת המשתתף במלאכת י'ד.
- קשר אישי עם המשתתף.
- גימור מוצרים.

7.2 תוכניות עבודה ומעקב על ביצוע: התיכנון והמעקב נעשו באמצעות חמישה טפסים שפותחו

ע"י הרכזת והעובדת הקהילתית במשותף.

- א. תוכניות עבודה. מדי חודש הרכזת הכינה תוכנית עבודה מרוכזת של בקורי הבית המתוכננים. מאחר והמדריכות קבעו מועדים קבועים לביקורים השבועיים, לא היו שינויים גדולים מחודש לחודש. השינויים שיקפו חגים, תחלופה בצוות ובמשתתפים ושינויים על בסיס אישי.
- ב. דיווח שבועי. כל מדריכה מילאה טופס דיווח שבועי שכלל מועדי ביקורים בפועל, רישום העבודה שהמדריכה הביאה, עבודה שהחזירה והערות. בהערות כללו תגובות של המשתתפים ("נהנת מהעבודה"... "רוצה עבודת קשות יותר"... "איננה מעונינת בעבודות כאלו"). דווחים אלו איפשרו למרכזת לעקוב אחרי סוגי עבודה, תגובות ושינויים.
- ג. דף מעקב לפי חומרי מלאכה ומכשירים. טופס זה איפשר מעקב אחרי סוגי עבודה בביצוע ואחרי ציוד שהושאל.

ד. כרטסת משתתפים: לכל משתתף נוהל כרטיס עם רישום תאריך תחילת עבודה על מוצר, תאריך סיומה והמוצר המוגמר.
ה. טופס ריכוז שעות עבודה - לצורך תשלום שכר.

השימוש בטפסים האלה איפשר לרכזת הפרוייקט מעקב שוטף אחרי עבודת המדריכות והמשתתפים ברמה הפרטנית ותיפקוד הפרוייקט ברמה הכוללת.

7.3 הדרכת המדריכות וישיבות צוות: בתחילת העבודה לא שוריין זמן להדרכת המדריכות. הקשר העיקרי בין הרכזת והמדריכה היה פעם בשבוע, תוך כדי קבלת חומר גלם ומסירת עבודות מוגמרות. סידור זה לא איפשר דיווח ועיבוד התרחשויות במפגשים בין המדריכות לבין המשתתפים, או הבהרת ציפיות הרכזת לגבי העבודות ורמת גימורן. היה צורך במענה הן במישור המקצועי של מלאכת יד והן במישור הרגשי לגבי המפגש עם בעיות המשתתפים. מענה לצרכים אלה ניתן בשני מהלכים: א. מקבעו פגישות אישיות קצרות בין כל מדריכה והרכזת שהוקדשו לנושא העבודות של המשתתפים. כמו כן, נקבע שבכל ישיבת צוות הוצגו עבודות גמורות. ב. משך חודשיים ישיבות הצוות הוקדשו להנחייה קבוצתית בנושאי זיקנה על ידי עובדת סוציאלית של המחלקה לשרותים חברתיים. במפגשים אלה הועלו נושאים כגון מוות ואובדן שהעסיקו את המדריכות, ועוד נושאים שהמדריכות העלו מתוך עבודתן. במסגרת זאת ניתנה אפשרות למדריכות לעבד חוויות רגשיות שהקשו עליהן. פרט לסדרת המפגשים עם העובדת הסוציאלית, ישיבות הצוות החודשיות שימושו מסגרת לטיפול בנושאים שוטפים, להצגת עבודות ולהחלפת רעיונות.

7.4 העשרה: לאחר כחצי שנה, המדריכות העלו צורך בהעשרה ובקבלת רעיונות נוספים לעבודות מתאימות לאוכלוסיה ספציפית איתה הן עבדו. רכזת הפרוייקט אירגנה השתלמות, אך זו לא ענתה על הציפיות. המדריכות בעצמן מצאו מורה למלאכה שכן נתנה להן מענה מספק והן אירגנו לעצמן השתלמויות. בהתחלה השתלמות זו היתה על חשבונן האישי ובהמשך, הפרוייקט השתתף בהוצאות.

7.5 טיפול במוצרים מוגמרים: האחריות לגימור המוצרים היתה בידי המדריכות, כאשר האחריות לטיפול במוצרים המוגמרים הניתנים לפרוייקט, היתה בידי הרכזת. הרכזת בתוקף תפקידה בפרוייקט זה וכרכזת מועדון התעסוקה (קרן סאב"י), אירגנה שני בזארים וכן מכירה משותפת במועדון, ומכירה במרכזים השכונתיים ביישוב. מכירת המוצרים של הפרוייקט התאפשרה במידה רבה בזכות השילוב עם מועדון התעסוקה לצורך הפעלת הבזארים. השילוב הוסיף כמויות ואיכויות מספיקות למשיכת הקהל. יש לשער שללא השילוב עם המועדון היה קשה יותר להעמיד בזאר רק מהתוצרת של "תכנית ברכה". השאיפה למכור חלק מהמוצרים והעובדה שההכנסה מכך היוותה מקור מימון לחומרים,

יצרו ציפיה ודרישה לאיכות המוצרים וגימורם. נראה שזה הוסיף להתייחסות רצינית, הן מצד הצוות והן מצד המשתתפים לערך של העבודות בפני עצמן ולא רק כתירוץ למילוי זמן.

7.6 קשר עם המחלקה לשרותים חברתיים וגורמים בקהילה: משך השנה היה קשר ישיר בין המדריכות לבין העובדות הסוציאליות של המחלקה לשרותים חברתיים. בתחילת הפרוייקט המדריכות נכנסו לבתים של אנשים מוגבלים, רובם זקנים עד זקנים מאד ואחרים נכים ונפגשו עם מצבים פיזיים ואנושיים קשים. המדריכות לא קבלו הכנה לכך, הזדעזעו והעבירו תלונות רבות לעובדות הסוציאליות. ברוב המקרים לא היו מענים לעובדות הסוציאליות, מאחר ואלה המצבים והתנאים הקיימים של זקנים רבים בישראל. נוצר מתח בין המדריכות, שהרגישו שלא התייחסו אליהן ולא מטפלים בצרכים של הזקנים, לבין העובדות הסוציאליות. העובדת הקהילתית התערבה על מנת להרגיע את המצב ועם הזמן, עקב התרגלות המדריכות למצבים אלה והיכרות בין המדריכות והעובדות הסוציאליות, נוצרו קשרי עבודה חיוביים ושיתוף פעולה. הקשר היה ישיר בין המדריכות המבקרות בבתים, לבין העובדות הסוציאליות המטפלות באותם זקנים/נכים.

משך השנה צוות הפרוייקט היה בקשר שוטף עם מועדון התעסוקה לקשיש, הודות לכוח אדם משותף. מעבר לכך, לא נוצרו קשרים ברמת הפרוייקט עם מערכות אחרות בקהילה.

8. השגת מטרות הפרוייקט

בתחילת הדרך מפעילי הפרוייקט העמידו ארבע מטרות:

1. מתן תעסוקה מהנה ויצירתית למוגבלים.
2. אפשרות ליצירת קשר עם הקהילה, באמצעות המדריכה.
3. פתרון לקשיי הניידות של המוגבלים פיזית ונפשית.
4. העלאת הדימוי העצמי של המשתתפים בתכנית על ידי מכירת עבודותיהם לקהל הרחב ותרומתם לקידום פעולות רווחה ביישוב.

8.1 מתן תעסוקה מהנה ויצירתית למוגבלים:

השגת מטרה זו ניתן לבחון לפי מספר פרמטרים:

1. כמות התעסוקה.
 2. מיגוון.
 3. שביעות רצון של המשתתפים.
1. כמות העבודה למשתתף - כמות העבודה וקצב העבודה השתנו ממשותף למשתתף. לא אובחן הבדל בין המשתתפים הנכים לבין המשתתפים הקשישים. הרוב הגדול של משתתפים עבדו כל השבוע ובקצב של שעה - עד שלוש שעות ביום. התעסוקה במלאכת יד נעשתה חלק מסדר היום

של המשתתף ובזה ענה הפרוייקט על המטרות שהוצגו. לשאלה מדוע המשתתף לא התעסק במלאכת יד מספר שעות גדול יותר - היתה התשובה השכיחה "אין לי כח לכך", כלומר מיגבלה פיזית ורצון המשתתף הגבילו את התעסוקה. היו גם יוצאי דופן. בקצה האחד מספר קטן מאד של משתתפים עסקו במלאכת היד רק שעה בשבוע, עם המדריכה ולא הפנימו את התעסוקה הזו לסדר יומם. בקצה השני, מספר קטן מאד של משתתפים עסקו במלאכת יד בצורה הנראת כפייתית, כמעט בכל שעה משעות היום.

2. מיגוון התעסוקה - למשתתפים ניתן מגוון של עבודות, יותר מבחינת מוצרים מאשר סוגי עבודה. מגבלה בסיסית היתה הגדרת התעסוקה כמלאכת יד, לעומת תעסוקות אחרות שאולי היו דורשות כח אדם אחר ואולי מיכשור. מגבלה נוספת על אפשרויות עבודה היתה יכולתו הפיזית והקואורדנטיבית של המשתתף. מגבלה שלישית היתה גודל התקציב לחומרים. נעשו מאמצים משך כל השנה לנצל את תקציב החומרים בצורה החסכונית ביותר ולעבות אותו בחומרים שנתרמו. בחומרים עצמם נעשו שימושים מגוונים מאד ונעשו מאמצים להוסיף עליהם ולגוונם. מבחינת המוצר המוגמר, עיצובו, הצבעים שלו, השימוש בו והגימור שלו - הושקעה מחשבה ועבודה רבה. לא נשמעו תלונות או הערות מצד המשתתפים בכיוון של שיעמום או חוסר עניין בסוגי עבודה.

3. שביעות רצון של הקשיש מורכבת משביעות הרצון מהעבודה ומשביעות רצון מהמדריכה. רוב הקשישים לא הבחינו בין שני אלמנטים אלו וציינו את שביעות הרצון הכללית. נרחיב בנושא זה בסיום הפרק.

8.2. אפשרות ליצירת קשר עם הקהילה באמצעות המדריכה

א. בכניסת המדריכות לבית הקשיש נוצר קשר משמעותי ומתמשך עם עוד אדם מהקהילה, כפי שנדרש עפ"י מטרות הפרוייקט.

ב. דרך המדריכות נפתח ערוץ נוסף, אף כי מוגבל, לפתרון בעיות וקשר עם מערכות בקהילה. היה תהליך למידה של המשתתפים והעובדות לגבי גבולות תפקיד המדריכה ויכולת פתרון בעיות של המדריכות. תהליך הלמידה התבצע מצד הקשיש והן מצד המדריכה.

ג. ההתנסות במלאכת יד עם המדריכה בבית היוותה עבור כמה מהמשתתפים פתח לשילוב במרכז יום או מועדון תעסוקה לקשישים. במקרים אלה בהם לא היתה מגבלה פיזית מכרעת, נראה שההתנסות המוגנת במלאכת יד, תרמה למוכנות המשתתף להצטרף למסגרת קהילתית.

ד. נערכה פעילות קבוצתית אחת בלבד במרכז יום לקשיש שאיפשרה יציאה מהבית וקשר עם הקהילה.

8.3. פתרון לקשיי ניידות של המוגבלים פיזית ונפשית

משמעות מטרה זו, מעבר למתן תעסוקה על אף קשיי הניידות, לא הובהרה דיה על ידי מפעילי הפרוייקט, כך שלא ניתן להתייחס אליה בנפרד.

8.4 העלאת הדימוי העצמי

המונח "דימוי עצמי" - הינו בעייתי מאד להגדרה ולמדידה מבלי להעזר בכלים פסיכולוגיים שאינם מתאימים לפרוייקט זה ולהערכתו. אולם ניתן לפרש ולהתייחס למטרה של שיפור "דימוי עצמי" באמצעות תצפיות איכותיות שיכולות להצביע על כיוון של תופעה על אף שלא מאפשרים מדידה ממש. המשתתפים ייצרו עבודות שהגיעו לרמת גימור שאיפשרו מכירה בבזאר לצורכי הקהילה או מתן כמתנה לבני משפחה. המשפחות החלו להזמין עבודות ספציפיות לארועים ולחגים. מצבים אלה נתנו למשתתפים אפשרות להציע ולתרום, הן לקהילה הרחבה והן למשפחה המצומצמת. אפילו לאלה שעבדו ברמה הפשוטה ביותר של מלאכת יד ניתנה ההרגשה שהם תורמים על ידי זה שהם מכינים חומר גלם לעבודות של אחרים. בחברה המודרנית ההחלשות של הזיקנה, קל וחומר במצב של ריתוק לבית עלולה לגרום לתחושות של תלות באחרים ולפגוע בדימוי העצמי. אי לכך, סביר להניח שהאפשרות שניתנה לייצר על מנת לתת לאחרים, אכן תרמה להעלאת הדימוי העצמי בקרב המשתתפים.

כמו כן ניתן לראות תרומה לדימוי עצמי בהתייחסות המשתתפים ליכולת בביצוע עבודה. המשתתפים דיווחו על עלייה בטיב העבודה שהם ביצעו ועל יכולתם לבצע עבודות שקודם חשבו אותם מעבר ליכולתם. בתשובה לשאלה "האם אתה מבצע את העבודה טוב יותר מאשר בהתחלה?" ענו בנובמבר 1993 47% בחיוב (9 מתוך 19); במרץ 1994 ענו בחיוב 63% (10 מתוך 16). לשאלה "האם אתה עושה דברים שקודם חשבת שאינך יכול?" ענו בחיוב בנובמבר 1993 42% (8 מתוך 19) ובמרץ ענו בחיוב 57% (9 מתוך 16). רואים כאן ביטוי משלים של שיפור בתחושת היכולת והמיומנות של המשתתפים.

שביעות רצון המשתתפים

כל האלמנטים שנימנו לעיל מצביעים על שביעות רצון. לבדיקת הנושא גתייחס לממצאים משאלון שביעות רצון. בשאלון המשתתפים נשאלו לגבי שביעות רצון מסוגי העבודה, כמות העבודה, חומר זיהולם, גיוון העבודה והדרכה. המשתתפים לא הבחינו בין ההיבטים השונים שנימנו בשאלון, וענו על כל השאלות באותה תשובה (על אף שהשואל הדגיש את הסעיפים השונים). לקראת סוף שנת הניסוי (מרץ 1994) התשובות היו כדלקמן:

81% - 13 מתוך 16 - ענו שהם מאד שבעי רצון.

19% - 3 מתוך 16 - ענו שהם שבעי רצון.

100% מהמשתתפים במדגם שנשאלו בפרוייקט היו מרוצים עד מרוצים מאד. משך השנה היו בכל זאת משתתפים שפרשו מן הפרוייקט מטעמי חוסר עניין. אין לנו אפשרות לעשות אבחנה חדה בין פרישה מחוסר שביעות רצון מדרך ההפעלה של הפרוייקט לבין פרישה שמקורה מתוך חוסר עניין או רצון להשתתף. בגיוס המשתתפים היו כאלה שהסכימו לנסות על אף הסתייגותם. חלק מהם לא למדו להכניס את מלאכת היד לסדר יומם ועל כן פרשו.

מרכיב אחר של שביעות רצון הינו הקשר בין המשתתף למדריכה. כפי שצויין קודם, כל המשתתפים היו מרוצים במידה רבה (37%) עד רבה מאוד (63%). כאן יש ביטוי חד משמעי לשביעות רצונם של המשתתפים. ראוי להזכיר שהציפיה השכיחה ביותר של המשתתפים מהפרוייקט היתה לקשר חברתי.

בתשובה לשאלה ישירה לגבי מידת שביעות הרצון של הקשיש מהפרוייקט, התשובות היו:

63% - 10 מתוך 16 - מרוצים במידה רבה מאד.

31% - 5 מתוך 16 - מרוצים במידה רבה.

6% - 1 מתוך 16 - מרוצה במידה בינונית.

שביעות הרצון של המשתתפים באה לידי ביטוי גם בראיונות מובנים ובשיחות פתוחות עם הקשיש בכל הזדמנות שהיא ואף בני משפחתם הביעו דעתם זו.

ג. ממצאים - בית מלאכה נייד, חיפה

1. מטרות

- בהצעת הפרוייקט של המרכז הקהילתי "ליאו בק" הוגדרו המטרות כדלהלן:
- א. לספק להם (קשישים מרותקים לבתיהם) תעסוקה יומיומית - להקל על חוסר המעש והשעמום.
 - ב. בקור המדריכה פעם בשבוע ופעילות חברתית - להקלה על הבדידות.
 - ג. התעסוקה מביאה ליצירת הרגשה של סיפוק ועשייה - לשפור תנאי החיים של הקשישים המוגבלים.

2. אוכלוסיית יעד

בהצעת הפרוייקט הוגדרה אוכלוסיית היעד על פי הבעיות הבאות הנובעות ממגבלת בריאות המרתקת אותם לביתם.

1. בדידות.
 2. חוסר תעסוקה.
 3. חוסר פעילות חברתית.
 4. חוסר סיפוק ועשייה.
- במהלך השנה הגדרת אוכלוסיית היעד נשארה בעינה ובעיות אלה אכן איפיינו את המשתתפים.

3. גיוס משתתפים

הגיוס נעשה בשיתוף פעולה עם לשכת הרווחה מערב חיפה. העובדות הסוציאליות של הלשכה איתרו משתתפים מתאימים ובשיחות טלפון קבעו ביקורי בית להסביר את התוכנית. הקריטריונים לבחירת המשתתפים:

- קשישים מוגבלים ומרותקים לבית.
 - מסוגלים למלאכת יד כלשהי (אפילו רק עם יד אחת).
 - יכולת תקשורת וורבלית.
 - מגורים באיזור שרות של הלשכה האיזורית.
- ביקורי בית נעשו ביחד עם רכזת הפרוייקט או סטודנטית לעבודה סוציאלית מליאו בק. חלק מהאנשים דחה את הרעיון כבר בשלב שיחת הטלפון. בהמשך הצוות קיבל שמות גם מקופ"ח ומהוסטל לקשישים. הפרוייקט התחיל לפעול עם כ- 30 קשישים, ובהמשך גדל מספרם עד למספר המתוכנן 50. תהליך הגיוס התמשך, בהתאם לנשירה. בלשכה היתה רשימה של קשישים שענו לקריטריונים הנ"ל ובכל פעם שהתפנה מקום חיפשו מועמד נוסף. במשך הפרוייקט גובשו בחיפה כמה קריטריונים נוספים הבנויים על הנסיון בשטח:
- לא קבלו קשישים תשושי נפש אשר הפרוייקט לא היה ערוך לטפל בהם.

- לא קבלו קשישים ללא ידע מינימלי בשפה העברית - על מנת לאפשר יכולת תקשורת עם צוות הפרוייקט.

- ניתנה עדיפות לקשישים שאינם פעילים במרכז יום או במועדון קשישים.

4. איפיונים בולטים של אוכלוסית הפרוייקט בחיפה:²

רוב המשתתפים (60%) היו מעל גיל 75 והיתר בין גיל 65 עד 74. נשים היוו את הרוב המוחלט 84% לעומת 16% גברים. הם מיעטו לצאת מהבית - רבים לא יצאו כלל. הקשישים עצמם דיווחו על יכולת פיזית טובה עד בינונית, אולם דיווחו על צורך בעזרה בבית ולעתים על יכולת ניידות נמוכה בבית. כמחציתם דיווחו על צורך בסיוע מטפלת לביצוע פעולות יומיומיות. לגבי תיאור הבעיה המרכזית ממנה סובל הקשיש - רובם הגדירו אותה כבעיית בריאות וניידות ואחרים הגדירו אותה כבעיית בדידות חברתית, בעיית שעמום וחוסר תעסוקה או כבעיה כלכלית.

רוב (72%) הקשישים בפרוייקט קבלו קצבת סיעוד.

ציפיותיהם של הקשישים מהפרוייקט היו בהחלט חברתיים, הרוב ציפה לקשר חברתי ושליש נוסף ציפה לשיפור מצב הרוח והבריאות ועוד שלישי ציפה לתעסוקה ובילוי. לרוב הקשישים אין תחביבים או קשר עם ארגונים אחרים.

5. נשירה:

במשך השנה נשרו בחיפה - 20 קשישים - 8 עקב הדרדרות במצב הבריאותי או פטירה. 12 נוספים נשרו כתוצאה מחוסר עניין.

לא היה מעקב במשך שנת הפרוייקט אחר המתאוששים והמתחזקים - ולא היתה בדיקה מחדש של התאמתם לפרוייקט.

בשלב הגיוס נעשו מאמצים לשכנע קשישים להצטרף לפרוייקט. לפעמים נראה שהקשיש נענה על מנת לרצות את העובדים, או על מנת לזכות בעוד תשומת לב, אך לא לעצם הרעיון. הנסיון הראה כי קשישים שלחצו עליהם מאד להצטרף - פרשו. על כן החליט הצוות להגביל את נסיון השכנוע לשתי פגישות ונסיון להסתייע בבן משפחה. אם לא הצליחו לאחר שתי פגישות, ויתרו על שילוב אותו קשיש.

6. תאור השרות

6.1 כח אדם

- מרכזת התכנית: עובדת סוציאלית במשרה מלאה -50% ריכוז ו-50% טפול פרטני.
לקראת הפעלת הפרוייקט בשטח היתה תחלופה באיוש תפקיד זה. הרכזת שעשתה את ההכנות,

² תיאור מפורט על פי המידגם מובא בנספח ב'

כולל גיוס המשתתפים (בסיוע סטודנטית לעבודה סוציאלית) פרשה. מחליפה קיבלה את ריכוז הפרוייקט וגם התפקיד של העובדת הסוציאלית הפרטנית בפרוייקט. באותו זמן, הטפול של לשכת הרווחה הועבר לרכזת על מנת למנוע כפילויות בטיפול ולחסוך במשאבים. במקביל הרכזת "אומצה" על ידי הלשכה לצורך הדרכה ואחריות ניהולית על הטפול הפרטני.

- מרפאה בעיסוק: משרה מלאה. בתחילת הפרוייקט עבדו שתי מרפאות בעיסוק, כל אחת ב-50% משרה. לאחר כחצי שנה פרשה האחת והשנייה הרחיבה את משרתה וקבלה את הטפול בכל קשישי הפרוייקט.

- יעוץ והנחייה לצוות הפרוייקט - עובדת סוציאלית מלשכת הרווחה.

6.2. מתכונת השרות

בקורי בית: אצל כל משתתף נערך ביקור פעם בשבוע, לסירוגין על ידי המרפאה בעיסוק והעובדת הסוציאלית. מועד הביקור לא היה קבוע והוא נקבע טלפונית בכל שבוע על ידי העובדות. משך הביקור גם הוא לא היה קבוע. היו שתי רשימות שמיות של קשישי הפרוייקט ובכל שבוע כל עובדת ביקרה לפי רשימה אחת לסרוגין. המגמה היתה שכל עובדת תבקר פעם בשבועיים. אם באמצע השבוע חסר היה חומר או שהיתה קריאה דחופה מצד קשיש, נערך ביקור קצר נוסף - טפולי או תעסוקתי - בהתאם לצורך. דרך זו של סדור עבודה גמיש של הביקורים נבע מתוך עקרון של כיבוד הפרטיות והזמן הפנוי של הקשיש. לפי גישה זו הביקור תואם בכל פעם מחדש ולא נלקח כמובן מאליו. בתצפיותנו לא נראה שהיה תכנון מראש של ביקור לפי לוח זמנים או תכני עבודה. היתה תמיד תחושה של "הזמן קצר והמלאכה מרובה", מרוץ מקשיש לקשיש כשהזמן שנותר מכתוב את אורך הביקור.

הלכה למעשה, עד דצמבר - ינואר, הביקורים נערכו באופן סדיר, פעם בשבועיים על ידי כל אחת מהעובדות. אולם, המרפאה בעיסוק חלתה והחלה להעדר, הביקורים הלכו ונעשו לא סדירים. גם הביקורים של העובדת הסוציאלית השתבשו וביקורים שלה נעשו במידה רבה לפי דחיפות ולא בצורה סדירה. בנובמבר 1993, הקשישים דיווחו על ביקורים סדירים. במרץ 1994 55% (11 מתוך 20) מהקשישים, ציינו שכבר לא ביקרו אצלם חודש ויותר. העובדת הסוציאלית אמנם שוחחה עמם טלפונית, אך לא הצליחה לבקר את כולם. 50% (10 מתוך 20) מהקשישים ציינו כי נשאו ללא עבודה ולא קבלו חומר חדש. בתקופה זו (מרץ 1994) גם היה תג פסח שאף הוא שיבש את העבודה הסדירה.

תכני הביקורים:

הביקור של המרפאה בעיסוק התמקד בעיקרו על מלאכת יד - הסבר למשתתף אין לעבוד עם חומר הגלם ואין ליצור מוצר. כאשר עבדו שתי מרפאות, היה שוני ביניהן לגבי עיסוק בצדדים האחרים של הקשר עם הקשיש - שיחה על נושאים שמעניינים את הקשיש והתייחסות לבעיות או צרכים

אחרים שלו. מידת הזמן והפתיחות לעסוק גם בצד החברתי היו שונות אצל כל אחת מהמרפאות ונראה שהשתנה לאורך זמן לכיוון של יותר פתיחות לנושאים "הצדדיים". השיטה של ביקורים קצרים איפשרה ביקורים תכופים יותר בין הביקורים הסדירים, כדי לעקוב אחר ההתקדמות, לפתור בעיות או לתת עבודות נוספות בהתאם לצורך. הביקורים של העובדת הסוציאלית היו מיועדים לטיפול בצרכים החברתיים/רווחתיים של המשתתפים. העברת הטיפול הלישכתי לעובדת הסוציאלית של ליאו בק מנעה כפילות בטיפול, ולמעשה אפשרה טיפול סוציאלי זמין ואינטנסיבי יותר מאשר ניתן היה לספק באופן שוטף על ידי לשכת הרווחה.

המרפאה בעיסוק התייחסה לנושא השיקום של הקשישים במידת האפשר. היו כ-10 קשישים שקבלו טפול ספציפי לשיקום פיזי ואף היה שפור במצבם. ברוב בקורי הקשישים לא היתה התייחסות לשיקום הפיזי והעובדת תיפקדה כמדריכה למלאכת יד.

6.3 עבודות שבוצעו

6.3.1 סוגי עבודות

1. עבודות רשת גדולה, בינונית וקטנה, שטיחים, קופסאות, מתקני משקפיים, מתקני קיר.
2. פונפונים בגדלים שונים.
3. שטיחים.
4. צמות פוליגון.
5. פיאטים.
6. בובות, שטיח קשר פרסי.
7. אפליקציות.
8. הדבקת סול.
9. פרחי פנטזיה.
10. הדבקות וצביעת מקלות כביסה.
11. גובלן.
12. סריגה.
13. רקמה.

6.3.2 התאמת עבודות למשתתף

בתחילת הפרוייקט ניסו המרפאות בעיסוק לערוך איבחון מקצועי לגבי יכולתו של כל קשיש. תוך זמן קצר הסיקו שאבחון כזה לא חיוני לאור העובדה שהפרוייקט אינו טיפולי במהותו ולאור התרשמותן שמילוי טפסים תוך כדי בדיקת יכולת, הפך לגורם מפריע ומעורר חששות מצד הקשישים, הן עברו לאבחון תוך כדי הפעלה בעבודות יד.

המרפאות השתמשו בשתי גישות שונות בקביעת העבודות של כל קשיש. אחת העדיפה להתחיל עם כל אחד בעבודה פשוטה (רשת עם חורים גדולים - פונפונים) - ולתת לכל אחד להתקדם לפי יכולתו ועניינו. המרפאה השניה הביאה לקשיש מיגוון עבודות וסייעה לו בבחירת עבודה מתאימה על פי רצונו.

בקשותיהם השונות של הקשישים ביחס לגיוון חומרי הגלם והמוצרים נענו על ידי המרפאה בעיסוק. המרפאה ניסתה כל הזמן להתאים לקשיש עבודה שתעניין אותו ותאפשר לו למצות את יכולתו. בתשובה לשאלה "האם אתה מסוגל לעשות עבודות קשות יותר", בנובמבר 1993 ובאפריל 1994 5% (1 מתוך 20) ענה בחיוב ו-95% ענו בשלילה. בתשובה לשאלה "האם אתה חושב שאתה מסוגל לעשות עבודות מעניינות יותר", בנובמבר 1993 70% (14 מתוך 20) השיבו בחיוב ובאפריל 1994 רק 25% ענו בחיוב. אין הסבר חד-משמעי לשינוי זה. אפשרות אחת שחלה ירידה בציפיות של הקשישים מעצמם, אפשרות שניה היא שרמת הביצוע של הקשיש עלתה עד לאותה רמה שהוא ציפה מעצמו, כך שאינו צופה שיוכל לעשות יותר מכך. אולם לאור השיבושים שחלו בעבודה בחודשים האחרונים, סביר יותר ההסבר הראשון.

6.3.3 כמות התעסוקה

השאיפה של הפרוייקט היתה לתת תעסוקה לקשיש במשך השבוע. מספר ימים בשבוע בו הקשיש עבד על מלאכת יד (דיווח עצמי):

כל יום-	20%	(4 משיבים)
4 ימים-	35%	(7)
3 ימים-	10%	(2)
2 ימים-	10%	(2)
1 יום-	15%	(3)
פחות מיום -	10%	(2)
	100%	(20 משיבים).

שעות תעסוקה:

מספר השעות ביום בו הקשיש עבד על מלאכת יד (דיווח עצמי).

4 שעות-	10%	(2 משיבים)
3 שעות-	5%	(1)
2 שעות-	10%	(2)
שעה-	75%	(15)
	100%	(20 משיבים).

רוב המשיבים (75%) עבד שעה אחת ביום. המספר השכיח של ימים בשבוע בהם עבדו היה ארבעה ימים (35%) כאשר עוד 45% עבדו עד שלושה ימים בשבוע.

מספר העבודות שבוצעו במשך שנת הפרוייקט (נכון לאפריל 1994):

<u>מס' עבודות</u>	<u>מס' קשישים</u>	
3-5	44%	(21 קשישים)
6-9	42%	(20)
10-13	14%	(7)
	100%	(48 קשישים)

6.4 הכנת חומרי גלם וגימור מוצרים

חומרי הגלם הוכנו על ידי המרפאות בעיסוק - לפי הזמנת הקשישים ולפי תכנון העבודה שלהן. הגימור נעשה גם הוא על ידן כשהן נעזרות בקשיש בעבודות כמו מילוי כריות. במשך הזמן המרפאה בעיסוק לא עמדה בקצב הגימור והעבודות נערמו בארון ללא גימור. לדעת רכזת הפרוייקט גימור המוצרים לא היה מטרת הפרוייקט, אלא מוצר לוואי. לדעתה המטרה המרכזית היא תעסוקה לקשיש ולא משנה כלל אם יש מוצר מוגמר או לא. המרפאה בעיסוק סברה אחרת, אך לא עמדה בעומס הגימורים.

6.5 שימוש במוצרים מוגמרים

לא נקבעה מדיניות לגבי הטיפול במוצרים המוגמרים. בתחילה כל קשיש קבל כל מוצר שגמר ולא חוייב לתרום לפרוייקט. לקראת בזאר בחנוכה נעשה מאמץ לאסוף מוצרים למכירה ביחד עם בית המלאכה של המרכז הקהילתי. כ- 15 מוצרים הוצגו אך נמכרו שניים בלבד.

6.7 פעילות חברתית נילוות

בחיפה נערכו כ-8 פעילויות קבוצתיות עם הקשישים במרכז הקהילתי ליאו בק. הפעילויות כללו הרצאות בנושאים הנוגעים לקשישים: רפואה מונעת, מיגון הבתים, כיבוי אש, חוק סיעוד. בנוסף היה אקורדיוניסט/אורגניסט ושירה בצבור והוצגה הצגה על ידי קשישים בנושא קשישים. כמו כן היה תמיד כיבוד קל. לא נערך רישום מסודר מיד לאתר הפעילות ולא היה רישום מדויק של מספר המשתתפים. ראוי לציין שהבאת קשישים אלה למרכז הקהילתי, שחלק מהם לא יצא מהבית משך שנים, היתה מבצע לוגיסטי מסובך, כולל ארגון כלי רכב מתאימים, הורדה והעלאה של הקשישים מדירותיהם אל הרכב, ממנו אל האולם וחזרה. המפגשים בהם נערכו תצפיות היו ארועים מרגשים לקשישים ולמארגנים גם יחד.

הקשישים נשאלו לגבי הנאתם מהפעילות החברתית. 18 קשישים מתוך המדגם השתתפו בפעילות וענו על השאלות. בנובמבר 1993 94% (17 מתוך 18) - נהנו במידה רבה מאד ורבה ו- 6% נהנה במידה בינונית. באפריל 1994 72% (13 מתוך 18) - נהנו במידה רבה מאד ורבה, 12% (2) - נהנו במידה בינונית, ו-16% (3) - נהנו במידה מועטה או מועטה מאד.

בהשוואה בין שאלוני נובמבר 1993 ואפריל 1994 נראה שהיתה ירידה במידת ההנאה של המשיבים. גם בראיונות היתה התלהבות גדולה יותר במחצית הראשונה של הפרוייקט לגבי הפעילות החברתית. בבחינת ממצא זה, צריכים לקחת בחשבון שמחצית השנייה של הפרוייקט כללה את חודשי החורף והשפעותיו. ייתכן שהירידה בהתלהבות נבעה גם מהתרגלות וכניסה לשגרה, לעומת הראשונות והחידוש במחצית הראשונה.

6.8 קשר עם הצוות

נוצרו קשרים טובים מאד בין הקשישים לבין המרפאה בעיסוק והעובדת הסוציאלית. הקשישים חיכו למפגשים עמן והדגישו שהעובדות פעלו למענן רבות, דבר שבא לידי ביטוי בשאלונים, ראיונות ותצפיות. הרבה קשישים ציינו כי ראו את העובדות כ"בנות שלהם" והורגשה חיבה רבה ביניהן במפגשים.

7. ניתוח הפרוייקט

7.1 הגדרת תפקידים - (תאור כפי שבוצע בפועל)

א. רכזת הפרוייקט - עובדת סוציאלית:

- גיוס המשתתפים.

- טיפול פרטני בבעיות טכניות, כספיות ונפשיות של הקשיש.

- ריכוז עבודת המרפאות בעיסוק.

- ריכוז המפגשים הקבוצתיים.

- השתתפות בישיבות צוות קשישים בלשכה.

ב. מרפאה בעיסוק:

- רכישת חומרי גלם והכנתם לעבודות.

- עבודה ישירה עם הקשישים הכוללת:

* אבחון יכולת עבודה.

* התאמת עבודה למשתתף.

* הדרכת הקשיש במלאכת יד.

* קשר אישי עם הקשיש והעברת מידע לרכזת וללשכה.

* גימור מוצרים.

* טיפול שיקומי במקרים מסוימים.

בחודש אוקטובר פרשה אחת מהמרפאות בעיסוק, עקב מעבר מגורים ונשארה רק מרפאה בעיסוק אחת שקיבלה עליה את הטפול בכל הקשישים.

ג. עובדת סוציאלית מהלשכה:

- ישיבות צוות הפרוייקט.

- הדרכה ישירה לעובדת סוציאלית (שבועי) ולעובדת מרפאה בעיסוק (בהתאם לצורך).

- יעוץ בנושאים גרנטולוגיים וטפוליים בכלל.

מעורבות זו של עובדת הלשכה לא תוכננה בהצעת הפרוייקט.

ד. בהצעת הפרוייקט הופיע מנהל המרכז הקהילתי כמנחה ואף תוקצב, אך בפועל לא מילא תפקיד זה.

7.2 תוכניות עבודה ומעקב על ביצוע

לא נערכו רישום ומעקב שיטתיים אחרי פעילות הפרוייקט. הוכנו שתי רשימות שמיות של קשישים לפיהן ביקרו כל אחת מהעובדות לסרוגין. לא נעשה מעקב אחר פעילות שבועית ולא אחר פעילות חודשית. לא היה מעקב אחר מסירת חומרי גלם או קבלת עבודות גמורות. הרכזת והמרפאה בעיסוק רשמו, כל אחת ביומן שלה, הערות לאחר כל מפגש עם הקשיש, כולל רצונותיו של הקשיש ביחס למלאכת יד, בעיות להעברה לטפול של העובדת השנייה או לכל גורם אחר. הרכזת דיווחה על הביקורים בתיק פונה של כל קשיש בלשכת הרווחה.

7.3 הדרכת העובדות וישיבות צוות

הרכזת הנחתה ויעצה למרפאה בעיסוק בנושאים טפוליים וסידוריים הקשורים לקשישים. כמו כן בישיבות הצוות הוחלפה אינפורמציה ביניהן והן ליבנו התלבטויות ושאלות שעלו בפרוייקט. בישיבות צוות השתתפה גם העובדת הסוציאלית מלשכת הרווחה והיא נתנה הנחייה מקצועית ועזרה בעיבוד נושאים ובפתרון בעיות.

7.4 העשרה

לא עלה צורך בלימוד והעשרה בנושא מלאכת יד לקשיש. נושאים טפוליים טופלו באמצעות הקשר עם הלשכה.

7.5 טפול במוצרים מוגמרים

האחריות לגימור היתה בידי המרפאה בעיסוק. במשך השנה הרבה עבודות נערמו ולא הגיעו לידי גימור. מעבר להשתתפות בבזאר שאורגן על ידי בית המלאכה של מרכז הקהילתי, לא פיתחו את התחום הזה כלל.

7.6 קשר עם המחלקה לשרותים חברתיים וגורמים בקהילה

למרות שהפרוייקט ממוקם פורמלית במרכז הקהילתי ליאו בק, הוא נהנה משיתוף פעולה הדוק ורציף עם לשכת הרווחה של העירייה. רכזת הפרוייקט תפקדה כעובדת סוציאלית פרטנית המטפלת בקשישי הפרוייקט. היא קיבלה לידיה את התיקים האישיים של קשישים אלה, השתתפה בישיבות צוות קשישים בלשכה וקיבלה הדרכה שבועית. באמצעות הלשכה נוצר קשר עם גורמים בקהילה שסייעו לפעילות החברתית לקשישים.

8. השגת מטרות

בהצעת הפרוייקט של המרכז הקהילתי "ליאו בק" הוגדרו המטרות כדלהלן:
א. לספק לקשישים המרותקים לבתיהם תעסוקה יומיומית - להקל על חוסר המעש והשעמום.
ב. בקור מדריכה פעם בשבוע ופעילות חברתית - להקלה על הבדידות.
ג. התעסוקה מביאה ליצירת הרגשה של סיפוק ועשייה - לשפור תנאי החיים של הקשישים המוגבלים.

8.1 תעסוקה יומיומית - הקלה על חוסר מעש ושיעמום

רוב הקשישים עסקו במלאכת יד כמה ימים בשבוע (1 עד 4) בדרך כלל משך שעה ביום. כמות התעסוקה וקצב העבודה השתנו מקשיש לקשיש. על אף שלא הגיעו לרמה של "יומיומי" ניתן לומר שבמחצית השנה הראשונה, התעסוקה במלאכת יד נכנסה כמרכיב באורך חייהם של רוב הקשישים. בחודשים האחרונים של הפרוייקט היתה ירידה ברמת התעסוקה עקב בעיות כח אדם (העדרויות בגלל מחלה/הריון).

כל התעסוקה היתה בתחום מלאכת יד. בתוך התחום הזה היה גיוון של חומרים ומוצרים שאיפשר שמירת העניין והרצון של הקשישים. רוב בקשותיהם של הקשישים מבחינת סוגי העבודה נענו וסופקו חומרי גלם בהתאם לצורך, כולל דברים כמו עבודות אריגה מוכנות שהינן יקרות יחסית לחומרי הגלם הרגילים.

8.2 ביקור מדריכה ופעילות חברתית - הקלה על הבדידות

העובדת הסוציאלית והמרפאה בעיסוק ביקרו פעם בשבועיים לסרוגין בבית הקשיש. בביקור של המרפאה בעיסוק ושל העובדת הסוציאלית היתה התחשבות אישית לקשיש שהקלה על בדידותו.

למרות שהתפקידים של העובדות היו שונים וכך הוסבר לקשישים 65% (13 מתוך 20) השיבו שאין הבדל ביניהן. 35% (7 מתוך 20) הבחינו ביניהן וידעו מה לבקש מכל אחת. כפי שנזכר קודם, בחודשים האחרונים של הפרוייקט הביקורים היו פחות סדירים ובתדירות נמוכה יותר, אולם נשמר לפחות קשר טלפוני שוטף בתקופה זו. הפעילות החברתית היתה אמצעי מאד משמעותי להקל על הבדידות לקשישים אלה. חלק מהקשישים דיווחו שהם לא יצאו קודם מביתם משך שנים. הפעילות החברתית, עם כל הקשיים הלוגיסטיים שהיו כרוכים בה, היתה הזדמנות יוצאת דופן לקשישים אלה לחוות חוויה בקבוצה ובקהילה.

8.3 תעסוקה מביאה ליצירה של סיפוק ועשייה, לשיפור תנאי החיים של הקשישים

ניסוח מטרה זו ערטילאי וקשה להתייחס לכולו. לא ברור איזה "שיפור בתנאי החיים" מעבר להרגשת סיפוק, הקלת בדידות ושיעמום הפרוייקט היה יכול לתת. אי לכך ההתייחסות כאן תהיה להרגשה של סיפוק ועשייה. גם היבט זה אינו ניתן למדידה ישירה. נתייחס להיבטים של הפרוייקט ולביטויים ודיווחים של הקשישים שנראים כמשקפים אותה הרגשת סיפוק ועשייה.

עבודות מוגמרות כביטוי של עשייה. משך השנה הקשישים גמרו מעט עבודות בהשוואה לטבעון (חסר סטנדרט אחר להשוואה). צוות הפרוייקט לא עמד במשימה של גימור העבודות, דבר שהיה מעבר ליכולתם של כמעט כל משתתפי הפרוייקט. מעבר לכך כפי שצויין, רכזת הפרוייקט לא ייחסה חשיבות רבה למוצרים ושמה דגש על עצם התעסוקה. סביר להניח שדווקא מוצרים מוגמרים היו תורמים להשגת מטרה זו של הרגשת סיפוק ועשייה.

סימן של הרגשת סיפוק ועשייה ניתן למצוא בשביעות רצון של הקשיש מסוג העבודה, גיוון, כמות העבודה וחומר הגלם. בשאלות אלה 80%-95% השיבו שהם שבעי רצון, או מאד שבעי רצון. נתון נוסף העשוי לספק מדד להרגשה של סיפוק ומיומנות בעשייה הוא תשובה לשאלות הבאות: האם הקשיש חש שהוא עושה היום את העבודה טוב יותר מבעבר:

בתשובה לשאלה בשאלון נובמבר 1993 - 7 מתוך 20 (35%) - ענו בחיוב.

13 מתוך 20 (65%) - ענו בשלילה.

בשאלון אפריל 1994 - 19 מתוך 20 (95%) - ענו בחיוב.

1 מתוך 20 (5%) - ענה בשלילה.

כלומר חלה פה עלייה משמעותית מאד בתחושה של הקשיש שרכש יכולת חדשה והוא מתמודד עמה - ואין ספק שזה סימן חיובי.

לגבי השאלה האם הקשיש עושה כיום דברים שבעבר לא היה מסוגל לעשות אותם -

בשאלון אפריל - 6 מתוך 20 (30%) - ענו בחיוב.

14 מתוך 20 (70%) - ענו בשלילה.

בשאלון נובמבר - 6 מתוך 20 (30%) - ענו בחיוב.

14 מתוך 20 (70%) - ענו בשלילה.

כלומר בשני השאלונים אותן התוצאות בדיוק. לא חלה כל תזוזה בתחושה הסיפוק של הקשיש, אך אין זה מעיד בהכרח על חוסר סיפוק.

8.4 שביעות רצון של הקשישים

מעבר להשגת המטרות הספציפיות של הפרוייקט, מעניין לבדוק את שביעות רצונם של הקשישים. כפי שצויין, שביעות הרצון מהעבודה היתה גבוהה, בין 80% ל- 95% לגבי ההיבטים השונים של העבודה שנבדקו. מרכיב בסיסי נוסף בפרוייקט היה הקשר עם העובדת הסוציאלית ועם המרפאה בעיסוק. לגבי שתיהן בנובמבר 1993 100% השיבו שיש קשר טוב או טוב מאד; באפריל 1994, התשובות ירדו ל-85% לגבי העובדת הסוציאלית ו-90% לגבי המרפאה בעיסוק. גם תשובות אלו מראות שביעות רצון גבוהה וניתן לייחס את הירידה המסויימת לאותם שיבושים שהיו במחצית השנייה של הפרוייקט.

בתשובה לשאלה ישירה לגבי שביעות רצון מהפרוייקט:

בנובמבר 1993 ובאפריל 1994 80% (18 מתוך 20) ענו שהם מאד שבעי רצון או שבעי רצון. בנובמבר 1993 100% השיבו שהיו ממליצים לאחרים להשתתף בפרוייקט. באפריל 1994 80% ענו היו ממליצים, 15% ענו "לא יודע" ו-1 ענה בשלילה.

סך הכל ניתן לציין שהמשתתפים היו שבעי רצון מהפרוייקט.

ד. מסקנות והמלצות

המסקנה הכללית העיקרית מהנסיון להפעיל תעסוקה ביתית לקשישים ונכים מרותקים לבתיהם הינה: הדבר בר ביצוע ומביא הנאה ותועלת למשתתפים. בשני הישובים חיפה וקרית טבעון, השרות ניתן לאוכלוסית היעד באופן רצוף ועקבי ולשביעות רצונם של המשתתפים. הפרוייקטים הצליחו לספק תעסוקה במלאכת יד למשתתפים הן בזמן ביקור הבית השבועי והן למספר שעות משך השבוע בין הביקורים. נראה שכמות העבודה שנעשתה בין הביקורים מקבעת יותר על ידי רצונו של המשתתף מאשר מהות העבודה או המוצר הספציפי. התעסוקה איפשרה ייצור מוצרים בעלי ערך שימושי ולא רק תירוץ למילוי זמן. מתוך הנסיון של שני פרוייקטים אלו ניתן ללמוד מספר לקחים ולהצביע על מספר סוגיות:

1. הבדל/דמיון בין נכים וקשישים בפרוייקט לתעסוקה ביתית:

לא היה הבדל ניכר בדרך ההשתלבות של נכים בפרוייקט בטבעון ובדרך העבודה איתם. הצטרפו לפרוייקט פחות נכים מאשר תוכנן וחלקם נשרו כאשר נקלטו במסגרת שקומית. באופן כללי נראה שבמערכת השרותים בקהילה יש יותר אוריינטציה לשיקום ותעסוקה עבור נכים מאשר קשישים מוגבלים. אי לכך נראה שישנם יותר פתרונות מחוץ לבית עבור אוכלוסיה זו מאשר קיימים עבור קשישים, על אף מיגבלותיהם של הנכים. הנכים שנשארו בפרוייקט קבלו אותו שרות ללא התאמה מיוחדת.

מכיוון שמספר הנכים בפועל בפרוייקט היה קטן, יש מקום לבדיקה מעמיקה יותר של עצם התאמת הגישה של תעסוקה ביתית לאוכלוסיה זו.

2. העסקת מרפאות בעיסוק מול העסקת מדריכות למלאכה:

ברוב המקרים בעבודה שוטפת לא נראה הבדל משמעותי בין דרך העבודה של המרפאות בעיסוק לזו של המדריכות למלאכה. במקרים "רגילים" המדריכות למלאכה ידעו לבחון את יכולת המשתתף לצורך בחירת עבודות מתאימות. במספר מקרים יוצאי דופן, המרפאה בעיסוק, על סמך הכשרתה יכלה לאבחן צורך בהתערבות מקצועית בתחומה ולתת מענה טיפולי לכך. החשיבות של התערבויות אלה היתה הרבה מעל ומעבר לתעסוקה לשעות הפנאי. זו נקודה עקרונית - הפרוייקטים כפי שהם הוגדרו, היו פרוייקטים של תעסוקה ביתית, לא פרוייקטים טיפוליים או שקומיים. ברמה זו ההכשרה של המרפאה בעיסוק לא באה לידי ביטוי במלואה. המקרים בהם היא כן ניצלה את היכולת המקצועית שלה, היו אקראיים ולמעשה הטיפולים היו מעבר למנדט הפורמלי של הפרוייקט.

3. שילוב עבודה סוציאלית בפרוייקט תעסוקה ביתית:

שני הפרוייקטים שילבו עבודה סוציאלית בתוכם, בטבעון כמערכת מנחה ומסייעת, בחיפה כחלק אינטגרלי ומרכזי. מעניין לציין שדווקא הפרוייקט בטבעון הוצע והופעל ע"י האגודה למען הקשיש בלוי מקצועי של המחלקה לשרותים חברתיים והפרוייקט בחיפה על ידי מרכז קהילתי. על פי תכנון, בחיפה השרות שניתן לקשיש שילב תעסוקה ביתית עם טיפול סוציאלי בחלקים שווים (ביקורים לסרוגין על ידי מרפאה בעיסוק ועובדת סוציאלית). לשכת הרווחה האיזורית קלטה את רכזת הפרוייקט לצוות הקשישים שלה. הרכזת קבלה על עצמה את הטיפול השוטף של הלשכה באותם קשישים שהיו בפרוייקט. סדור זה איפשר לרכזת לקבל הדרכה שוטפת מעובדת מנוסה בלשכה; הדרכה זו כללה את העבודה הפרטנית עם הקשישים ונושאים הקשורים בהפעלת הפרוייקט. כמו כן, הלשכה היתה שותפה מלאה ואף הובילה בנושא גיוס מועמדים. (מעבר לסוגיה של שילוב עבודה סוציאלית, ראוי לשבח שיתוף הפעולה הבין ארגוני שתרם רבות לפרוייקט). מעבר לכך נמנעה כפילות עבודה בין העובדת הסוציאלית של הפרוייקט ועוד עובדת מטעם הלשכה.

בטבעון המחלקה לשרותים חברתיים סיפקה מסגרת פעולה לפרוייקט, הדרכה וסיוע בפתרון בעיות. אולם בעבודה השוטפת לא היתה מעורבות ישירה של עבודה סוציאלית. כאשר המדריכות נתקלו בקשיים בהתמודדות עם המצוקות של המשתתפים, הן באופן אישי והן כקבוצה, העובדות הסוציאליות של המחלקה היו זמינות לתת סיוע.

הקשישים בחיפה זכו באמצעות הפרוייקט לטיפול סוציאלי "דה-לוקס", הרבה מעבר לרמה הנהוגה בשרותים צבוריים בישראל. הם קבלו ביקור בית פעם בשבועיים על יד עובדת סוציאלית -לשיחות ותיווך וסינגור בהתאם לצורך. למרות שרמת שרות זו אולי רצויה, ספק אם היא נחוצה להשגת מטרות הפרוייקט, כולל אפילו הקלה על הבדידות ויצירת הרגשה של סיפוק ועשייה. יתכן שגם מבחינת מטרות של עבודה סוציאלית מקצועית, תדירות ביקורים של פעם בשבועיים הינם מעל ומעבר למה שניתן לנצל ביעילות ובמועילות.

נראה שמינון של מעורבות עובדים סוציאליים בטבעון היה מתאים לפרוייקט. הוא נתן תמיכה של עובדים סוציאליים על פי דרישה. יתכן ורצוי לבנות בתוך הפרוייקט קשר יותר ממוסד, על מנת להבטיח הצפת בעיות בתחום זה בעוד מועד. ניתן לעשות זאת במסגרת ישיבות הצוות ופגישות אישיות של העובדת הסוציאלית שמנחה את הפרוייקט עם המדריכות, פעם בכמה חודשים.

4. לקחים לגבי דרך ההפעלה של הפרוייקט לתעסוקה ביתית למרותקים לביתם, בעיקר קשישים:

א. לריכוז הפרוייקט מספר היבטים שדורשים השקעת זמן משמעותית וכן כושר אירגון:
- טיפול בחומרי גלם, החל מרכישה והשגת תרומות וכלה בהכנת ערכות עבודה למוצרים. בהנחה שלפרוייקט יש תקציב מוגבל, יש צורך להשקיע מאמץ להבטיח חומרים מגוונים ובעלי איכות

מספקת, לאפשר עבודות מעניינות ומתאימות למשתתפים ברמות יכולת שונות. דרוש די זמן לטפל בנושאים אלה במקצועיות ולתרגם חומרי גלם לעבודות מתאימות.

- גימור מוצרים. שלב זה בעבודה הינו ברוב המקרים מעבר ליכולת המשתתף, כך שצוות הפרוייקט צריך לקחת אחריות עליו. יש חשיבות לשמור על סטנדרטים של גימור, כך שהמוצר המוגמר יכול להוות מקור לסיפוק וגאווה מצד המשתתף ולהינתן כמתנה, או להמכר בבזאר.

- טיפול ומכירה של מוצרים מוגמרים. מוצרים מוגמרים יכולים לשמש מתנות שמשתתף נותן לבני משפחתה או חברים, או להימכר בבזאר. ההכנסות ממכירות יכולות להוות תוספת צנועה אך משמעותית לתקציב מוגבל של פרוייקט זה. למימוש פוטנציאל זה יש צורך לדאוג לגימור נאה ולארגן אפשרויות מכירה באמצעות הפרוייקט או באמצעות גורם אחר, כגון מועדון קשישים. כל המטלות הנ"ל דורשות הקדשת זמן שמיועד להן. דרושה גם יכולת ארגונית על מנת לבצען בצורה יעילה ואפקטיבית.

ב. כישורים הדרושים להפעלת פרוייקט תעסוקה ביתית.

- הפרוייקט מורכב למדי ומצריך כישורים מקצועיים ופיתוח כלי ניהול מתאימים. הכנת טופסי מעקב מתאימים יכולים לסייע רבות לתת תמונה מדוייקת של מצב הפרוייקט בכל נקודת זמן, הן לצורך מעקב שוטף והן לצורך איתור בעיות בשטח.

- כפי שצויין לעיל יש צורך בכושר ניהול אצל מי שמרכז את הפרוייקט על מנת לנהל את העבודה השוטפת של ביקורי בית ולתת הגיבוי בשלבי ההכנה והגימור. נראה שעדיף שרכז הפרוייקט יהיה בקי בתחומי העיסוק של הפרוייקט (במקרים אלה מלאכת יד), ובצרכים המיוחדים של אוכלוסיית היעד.

- העבודה העיקרית בפרוייקט כזה הינה הדרכה במלאכת יד (או עיסוק אחר). מי שעושה עבודה זו צריך להיות בקי בתחום העיסוק ולהכיר או ללמוד להכיר את הצרכים המיוחדים של אוכלוסיית היעד. לא נראה שיש יתרון בהעסקת מרפאים בעיסוק במקום מדריכות למלאכה.

- גיבוי של איש או אנשי מקצוע בתחום עבודה סוציאלית.

עובדים בפרוייקט כזה נתקלים בבעיות אנושיות קשות וכואבות. יש צורך לשלב בפרוייקט תמיכה לעובדים בהתמודדות האישית שלהם עם מצוקות המשתתפים. יש צורך גם להבטיח כתובת להפניית מידע וצרכים שמתגלים בביקורי הבית ותוך הקשרים שנוצרים עם המשתתפים. גיבוי זה לא חייב להיות מרכיב אינטגרלי וקבוע, אך כן חייב להיות זמין.

- גיבוי של איש או אנשי מקצוע בתחום ריפוי בעיסוק.

נראה שהמדריכות למלאכה יכולות לעשות את האבחון הבסיסי להתאמת סוג העבודה. אולם עובדה היא שהן גם נתקלות באנשים שזקוקים לטיפול של מרפא בעיסוק מקצועי. הנסיון

של השנה מראה שלא תמיד האנשים זוכים לאותו טיפול. נראה חשוב מאד שפרוייקט שעוסק בתעסוקה לאנשים מרותקים לבתיהם יאפשר התייחסות להיבטים השיקומיים. אין הכרח שהמדריכות למלאכה יהיו בעצמן מרפאות בעיסוק, או שתהיה מרפאה בעיסוק בצוות הפרוייקט. אולם יש צורך שיהיה בעל מקצוע בתחום זה אליו יוכלו לפנות ולהפנות משתתפים שנראים להם זקוקים לאותה התייחסות מקצועית. רצוי שאותו מרפאה בעיסוק תתן הדרכה למדריכות על מנת לסייע להן לזהות אותם מקרים ולהיות זמין לפחות לאיבחון, כאשר נראה שזה נחוץ.

ג. גיוס ושכנוע מועמדים - סוגיה שלא זכתה לתשובה ברורה היתה השאלה עד כמה ללחוץ ולנסות לשכנע מועמד להכנס לפרוייקט. הנסיון הראה שכמעט כל האנשים שנשרו מהפרוייקט מרצונם, כלומר לא עקב הדרדרות מצב הבריאות, היו מבין אלה שנכנסו לפרוייקט רק אחרי מאמץ רב של שכנוע. אולם, לא כל אלה שנזקקו לשכנוע נשרו והתועלת לאנשים אלה חשובה במיוחד. כך נשארתי הדילמה - כמה מאמץ להשקיע בשכנוע כאשר יודעים מראש שרוב הסיכויים הם שאותו אדם ינשור בהמשך. אותו מאמץ ניתן להשקיע באיתור וגיוס אחרים שיותר פתוחים לרעיון בחיפה קבעו כלל של שני ביקורים לצורך זה, בטבעון לא קבעו מדיניות ברורה. התועלת הרבה של הפרוייקט לאלה שנדרשו לשכנוע רב, אך בסוף נקלטו בהצלחה, משאיר סוגייה זו כשאלה פתוחה שכל פרוייקט יצטרך להתמודד עמה.

5. שיטת ארגון ביקורי הבית:

כל אחד מהפרוייקטים אימץ דרך אחרת לארגון ביקורי הבית, שהם יחידת השרות העיקרית. כפי שתואר בפרקים של הממצאים, בטבעון אימצו גישה של מועדים קבועים, ששנונו מדי פעם בהתאם לצורך. בחיפה אימצו גישה גמישה בה איש הצוות טילפן כל שבוע לתאם מועד שמתאים לקשיש באותו שבוע.

נראה שיש להעדיף את הגישה של מועדים קבועים. בגישה זו הביקורים אכן התקיימו כסידרם והאנשים קבלו את השרות כפי שתוכנן והובטח, נחסך זמן ומאמץ של תיאומים שבועיים חוזרים. לקשישים ולנכים מרותקים לבתיהם, אין מניעה מלקבוע מועדים קבועים, דבר שנראה נוח להם כפי שהוא נוח מבחינה אדמינסטרטיבית.

6. הצורך במעקב אחר שינויים במצבם של המשתתפים:

באף אחד מהפרוייקטים לא היה מעקב סדיר אחר שינויים במצבם ויכולתם של המשתתפים. שינויים לרעה דרשו את תשומת הלב ההכרחית, גם ללא מעקב שיטתי. אולם היו מקרים בהם חלו שיפורים במצבו של משתתף שהיה אף מאפשר לו מעבר למסגרת קהילתית במקום ביתית. במיוחד בטבעון, היכן שכללו בהגדרת אוכלוסיית היעד אנשים הסובלים מדכאון, או אנשים משתקמים אחרי מחלה

או ארוע מוחי, היו יותר מקרים של שיפור מצבו של משתתף. לא היתה מדיניות ברורה לגבי מעברים כאלה ביוזמת הפרוייקט. מכאן נובע הצורך במעקב שוטף אחר שינויים כאלה.

7. נשירה:

- א. מתוך אופי האוכלוסיה צריך לקחת בחשבון את נושא הנשירה הטבעית - אצל אנשים קשישים ומוגבלים - מצבם הבריאותי מדרדר וחלקם אף נפטרים.
- ב. מעבר לכך תמיד יהיו אנשים שבאופן עקרוני היו יכולים להינות מהפרוייקט אך באופן מעשי לא ילמדו להתרגל אליו מסיבותיהם האישיות.
- ג. ככל שהפרוייקט יציע מיגוון רחב יותר של תעסוקות כך יגדל הסיכוי לצרף אליו יותר אנשים. לגבי סעיף א' - אם הפרישה היא מרצונו או מאי יכולתו של הקשיש להמשיך, התהליך ברור וחייב להיות מתועד כהלכה.
- לגבי סעיף ב' - אם צוות הפרוייקט מחליט על הפסקת השתתפות הקשיש עקב אי התאמה הרי שחשוב מאד שיהיה תהליך מסודר בו מודיעים לקשיש על הפסקה בצורה הברורה ביותר ואם אפשר גם מסבירים לו את הסיבה. חייב להיות תיעוד על כך בתיק הפרוייקט ושהצוות ינסה להפיק לקחים מכל מקרה של פרישה.

8. חכנה של כח אדם לכניסה לפרוייקט:

- הכרחי להכין את המדריכים לפני הכניסה לפרוייקט וכך יהיו פחות הפתעות במהלך הפרוייקט עצמו. ההכנה הנדרשת היא בתחומים הבאים:
- א. הכשרה מקצועית: מלאכת יד ספציפית לקשישים מוגבלים, מבחר מגוון ככל האפשר.
 - ב. בתחום הרגשי הכנה למקרי מחלה קשים, מוות ופרידה, התמודדות של המדריך עם עצמו סביבתו.
 - ג. הכרות של המדריך עם נותני שרותים רלוונטיים לקשיש במסגרת המקומית, על מנת שידע לאן להפנות מקרים בהתאם לצורך.
 - ד. הכרות של המדריך עם גבולות התפקיד שלו והכשרתו לכך שלא יהיו ציפיות שונות מהתפקיד מצידו ומצד הקשיש.
- נושא ההכנה חשוב ביותר ואין לפסוח עליו, היות והוא מבטיח את מידת הצלחת הפרוייקט במידה רבה.

9. הדרכה וליווי עובדים:

הנסיון וההתנסות של שני הפרוייקטים מצביעים על הצורך לדאוג לעובדים להדרכה וליווי בשלושה תחומים: מלאכת יד/תעסוקה; עיבוד רגשות העולים מתוך התמודדות עם מצוקות אנושיות; תמיכה והעשרה בנושאים פיזיולוגיים הקשורים לנכויות ובמיוחד הקשורים לגרנטולוגיה.

10. פעילות חברתית:

הנסיון של חיפה עם פעילות חברתית לאוכלוסיה זו מצביע על הקשיים מחד ועל התמורה למשתתפים מאידך. ביצוע פעולה כזו דורש לוגיסטיקה מסובכת שכוללת ארגון כלי רכב מתאים ואנשים להוריד ולהעלות את הקשישים באופן פיזי. מעבר לזה היה הצד של שיכנוע הקשישים לצאת - חלקם לא יצאו מהבית משך שנים והיה קשה להם נפשית לנסות את היציאה. קשיים אלה מתווספים כמובן על המשימות הרגילות של ארגון ארוע. יחד עם כל זה, הנסיון בחיפה מראה שניתן לבצע פעילויות קבוצתיות/חברתיות על אף שאוכלוסיית היעד מוגדרת כמרותקים לבתיהם. מעבר לכך הנסיון בחיפה מראה את החשיבות והתרומה של פעולות אלה, דווקא לאוכלוסיה זו. מומלץ לכלול מרכיב זה בפרוייקטים לתעסוקה ביתית, בהיקף ותדירות שהארגון מסוגל לעמוד בהם.

11. כיוונים להמשך:

א. שילוב במסגרת חוק סיעוד

אחרי שהנסיון בחיפה ובטבעון הראה שסוג זה של שרות תעסוקה ביתית הינו בר ביצוע, נשאר השאלה לגבי הדרך להמשיכו ולמסדו. העבודה בטבעון עם מטפלות בית שפועלות במסגרת חוק סיעוד מצביע על כיוון אחד אפשרי שראוי לבדיקה. רצוי לבדוק את האפשרות של שילוב תעסוקה ביתית/מלאכת יד במסגרת סל השרותים של חוק סיעוד, על חשבון שעות השגחה. אין הבדל משמעותי בין עלות של מדריכת מלאכה לבין זו של מטפלת בית. חלק מהמטפלות יוכלו להעביר את הנושא בעצמן, כפי שנעשה בטבעון השנה, ובמקרים אחרים ניתן להכניס מדריכות רק לנושא זה. ישנן דרכים שונות לארגן את המערך הלוגיסטי (השגה והכנה של חומר גלם, גימור מוצרים וכו') לתמוך בשרות זה. אפשרות אחרת הינה על ידי התקשרות עם מערכת ציבורית קיימת, כגון מועדון תעסוקה או מרכז יום, שעוסק בתחום זה. אפשרות אחרת הינה שחברות הסיעוד יפתחו מערכות תמיכה מתאימות. קיימות כבר התחלות בכיוון זה אצל מספר חברות הסיעוד.

ב. הרחבת אוכלוסיית היעד ומטרות הפרוייקט

אחת התופעות הבלתי צפויות השנה היתה תנועה דו-סיטרית בין פרוייקט תעסוקה ביתית לבין מסגרות תעסוקה בקהילה. ההנחה בשלב התארגנות הפרוייקט בשני הישובים היתה שאי אפשר לשלב אנשים מרותקים לביתם במסגרת קהילתית ולכן בא הצורך לספק להם תעסוקה בביתם. בפועל התברר שהיו מקרים של שיפור מצבו של המשתתף, בין אם כתוצאה מהשתתפותו בפרוייקט ובין אם מסבות אחרות וניתן היה לשלבו במועדון תעסוקה (טבעון) או בית מלאכה (חיפה). נסיון זה האיר על אוכלוסיית יעד אפשרית נוספת - אנשים, בעיקר קשישים שמרותקים לביתם בגלל סיבה זמנית כגון החלמה אחרי מחלה, משבר נפשי אחרי מות בן/בת זוג וכו'. פרוייקט תעסוקה ביתית יכול לענות על צרכים בזמן שאדם מרותק בביתו. מעבר לכך, לפרוייקט עשוי להיות תפקיד

כאמצעי לסייע לאותו אדם להתאושש, להשתקם ולצאת חזרה למעורבות בקהילה. פעולה בכיוון
הזה מתאימה רק במקומות בהם יש מסגרות קהילתיות להפנות ולקבל הפנייה מהפרוייקט לתעסוקה
ביתית ורצוי שיהיה שיתוף ואף שילוב ממוסד בין המסגרות.

* * *

נספח א'

תיאור המשתתפים בקרית טבעון

תאור אוכלוסיית המשתתפים (תיאור על פי המדגם של 25 משתתפים מאי 1993, דיווח עצמי)

גיל:

+75	60% - (15) מהמשיבים
74-60	24% - (6)
עד 59	16% - (4)
מין:נשים	84% - (21)
גברים	16% - (4)

יכולת פיזית:

מצב בריאות: לא טוב עד מאד לא טוב	60% - (15) מהמשיבים
טוב מאד עד בינוני	40% - (10)
יכולת לנוע באופן עצמאי:	
גבוהה עד גבוהה מאד	32% - (8)
בינוני	20% - (5)
נמוכה עד נמוכה מאד	48% - (12)
נזקק למטפלת לביצוע פעולות יומיומית:	
כן	32% - (8)
לא	68% - (17)

יציאה מהבית:

שלוש פעמים בשבוע או יותר	16% - (4) מהמשיבים
1-2 פעמים בשבוע	24% - (6)
לא יוצא	60% - (15)

קשר עקריים עם אחרים: (אפשרות ליותר מתשובה אחת)

עם בני משפחה	60% - (15) מהמשיבים
עם מטפלות	48% - (12)

תחביבים:

היום - אין	72% - (18) מהמשיבים
בעבר - לא היו	80% - (20)

קשר עם ארגונים אחרים:

כן 16% - (4) מהמשיבים
לא 84% - (21)

בעיה עיקרית ממנה סובל: (אפשרות ליותר מתשובה אחת)

בריאות, ניידות 56% - (14) מהמשיבים
כלכלה 16% - (4)
שיעמום וחוסר תעסוקה 12% - (3)
בדידות חברתית 32% - (8)

ציפיות מהפרייקט:

קשר ישיר עם אנשים 40% - (10) מהמשיבים
תעסוקה ובילוי בשעות הפנאי 24% - (6)
שיפור הבריאות ומצב הרוח 16% - (4)
פיתוח מיומנות לצורך תחביבים 12% - (3)
אחר 4% - (2)

מקבלי קצבאות - פרוט

מקבלי קצבת סיעוד 70% - (17) מהמשיבים
מקבלי קצבת נכות 18% - (5)
מקבלי עזרה ביתית 12% - (3)

נספח ב'

תיאור המשתתפים בחיפה

תיאור אוכלוסיית המשתתפים (תיאור על פי המדגם של 25 משתתפים מאי 1993, דיווח עצמי)

גיל:

+75 60% - (15 מהמשיבים)

74-60 40% - (10)

מין: נשים 84% - (21)

גברים 16% - (4)

יכולת פיזית:

מצב בריאות

לא טוב עד מאוד לא טוב 32% - (8)

טוב מאד עד בינוני 68% - (17)

יכולת לנוע באופן עצמאי:

גבוהה עד גבוהה מאד 24% - (6)

בינוני 28% - (7)

נמוכה עד נמוכה מאד 44% - (12)

נזקק למטפלת לביצוע פעולות יומיומיות:

כן 52% - (13)

לא 48% - (12)

יציאה מהבית:

שלוש פעמים בשבוע או יותר 24% - (6)

1-2 פעמים בשבוע 28% - (7)

לא יוצא 44% - (12)

בעיה עיקרית ממנה סובל: (אפשרות ליותר מתשובה אחת)

בריאות, ניידות 60% - (15)

כלכלה 16% - (4)

שעמום וחוסר תעסוקה 24% - (6)

בדידות חברתית 28% - (7)

אחר --

קשרים עקריים עם אחרים: (אפשרות ליותר מתשובה אחת)

עם בני המשפחה 52% - (13 מהמשיבים)

עם מטפלות 86% - (22)

תחביבים:

היום - אין 80% - (20)

בעבר - לא היו 96% - (24)

קשר עם ארגונים אחרים:

לא 96% - (24)

כן 4% - (1)

ציפיות מהפרויקט: (יותר מתשובה אחת)

קשר ישיר עם אנשים 44% - (12)

שיפור הבריאות ומצב הרוח 36% - (9)

תעסוקה ובילוי בשעות הפנאי 32% - (8)

אחר 4% - (1)

פיתוח מיומנות לצורך תחביבים 0%

מקבלי קצבאות

קצבת סיעוד 72% - (18)

ללא קצבה 28% - (7)

NATIONAL INSURANCE INSTITUTE
Research and Planning Administration

Demonstration Projects
for Employment for the Homebound

"Bracha Program" in Kiryat Tivon
"Mobile Workshop" in Haifa

Hank Havassy by **Bilha Jislin**

Elah Institute

Jerusalem, July 1994

THE NATIONAL INSURANCE INSTITUTE
Research and Planning Administration

**DEMONSTRATION PROJECTS
FOR EMPLOYMENT FOR THE HOMEBOUND**

"Bracha Program" in Kiryat Tivon

"Mobile Workshop" in Haifa

Demonstration Projects

No. 54

Jerusalem, Israel, May 1994

540054.0 9405 .מ.מ.